Koroška kronika

Izdaja: Britanska obveščevalna služba

Cena: za naročnike mesečno 90 grošev, posamezna številka 25 grošev

Leto II. | Celovec, petek 27. decembra 1946 | Številka 54

Govor britanskega zunanjega ministra Bevina

Britanski zunanji minister Bevin je govoril v nedeljo zvečer po radiu o izidih zadnje konference zunanjih ministrov.

Bevin je dejal: »Upam, da smo dovršili prvi del za dosego edinosti in soglasja med velesilami. Velika Britanija se nahaja med Ameriko in Rusijo, velesilama, ki sta po zadnji vojni zavzeli prvo mesto. Velika Britanija se ne bo povezala z nobeno deželo, razen če bo morala izpolniti svoje obveze v smislu listine Združenih narodov.«

O mirovnih pogodbah, ki čakajo podpisa, je Bevin izjavil, da so vsak sklep dodobra proučevali in pretehtali. Bilo je zelo naporno delo, je dejal Bevin, a razveseljivo je dejstvo, da so s potrpljenjem le prišli do cilja. O tržaškem vprašanju je izjavil:

»Na tem ozemlju se srečujejo slovanska in romanska plemena in mi smo poskrbeli, da je prišlo kolikor mogoče malo Italijanov pod jugoslovansko in pravtako malo Jugoslovanov pod italijansko gospodstvo. S sestavo mednarodne cone smo ustvarili pristanišče, ki bo, če ga bodo pravilno uporabljali, služilo 70 milijonom Evropejcev.«

O Podonavskem vprašanju je dejal Bevin:

»Zedinili smo se o svobodni plovbi po Donavi, kajti ta veletok tvori trgovsko pot za mnoge dežele in bo pri smotrnem izrabljanju vir obširnega trgovskega razvoja za mnoga ozemlja.

O Južni Tirolski je rekel:

»Stvar smo mogli najbolje zaključiti s tem, da smo odobrili pogodbo med Italijo in Avstrijo.«

Dalje je dejal Bevin:

»Sestavili smo dnevni red za novo konferenco sveta zunanjih ministrov, ki se bo pričela 10. marca v Moskvi. Obravnavali bomo gospodarsko in politično bodočnost Nemčije. Skrbeli bomo za to, da ne bo Nemčija nikdar več ogrožala zaveznikov. Moskovska konferenca bo pretehtavala vprašanje, katere zasedbene sile se naj uporabi v Nemčiji in kako bodo postopoma izgradili civilno upravo. Nadalje bomo v Moskvi obravnavali Avstrijo, ki jo je Hitler pregazil in ki je na novo vpostavljena. Potrudili se bomo ustaliti njen položaj. Če upoštevamo, kako obsežen je dnevni red konference, tedaj razumemo tudi velikanski obseg pripravljalnih del, kakor tudi obseg dela, ki ga je treba izvršiti v Moskvi.« Bevin je nadaljeval: »Če hočemo priti iz te zmešnjave, ki jo je zapustila vojna, k resničnemu miru, potrebujemo najprej novo organizacijo, ki bo urejevala mednarodne odnošaje. Vsled tega smo ustanovili Združene narode. Ta organizacija še ni popolna. Potrebuje še marsikakšne izpremembe in izboljšanja. Državniki so že pri tem delu.«

O vprašanju razorožitve je Bevin izjavil: »Velika Britanija je odločena, da nasloni svoje odnošaje z drugimi deželami na podlago Organizacije Združenih narodov.«

O odnošajih med velesilami je dejal: »Dosegli smo prvo fazo, da bi vpostavili edinost in soglasje med velesilami. Skoraj nihče več ne more misliti, da bi mogla nastati ponovna vojna, če vlada med petimi velesilami edinost.«

Ob koncu je Bevin grajal trditev, po kateri naj bi bila Velika Britanija tesno povezana z Združenimi državami in premalo s Sovjetsko zvezo, kar bi moglo skrivati nevarnost za vojno. Odgovor Anglije na takšno obdolžitev je: Velika Britanija se ne veže z nikomur, razen zaradi smotra, da bo izpolnila svoje obveze v smislu listine Združenih narodov. Drugi odgovor pa je: Vsakomur prožimo roko prijateljstva in sodelovanja, kajti upamo, da je prijateljstvo in sodelovanje najbolj varna podlaga za trajen mir.

Zadružna zveza ob prehodu v novo leto

Zadružna zveza je gospodarska ustanova, za katero se mi vsi prav živo zanimamo. Upamo, da se njena upostavitev končno le približuje uresničenju. Pri seji deželnega zbora je deželni glavar sam poročal o tej stvari in kot smo slišali, so vse stranke brez oporekanja pristale na zahtevo koroških Slovencev po lastnih gospodarskih zavodih. Z uresničenjem tega sklepa in njegovo dokončno izvedbo bi bil doprinešen velik delež k popravi krivic, ki so jih koroški Slovenci pretrpeli pod nacističnim režimom.

Obnovo slovenskih zadrug so večkrat zahtevali različni zastopniki koroških Slovencev tako pri vladi, kot tudi pri britanskih oblasteh. Za tem je deželna vlada 5. marca tega leta soglasno sprejela predlog, ki predvideva oživljenje slovenskih zadrug. Postaviti bi bilo treba odbore, zadrugam bi bilo vrnjeno njihovo premoženje; vse pa naj bi nadzirala dva od vlade postavljena komisarja. S tem sklepom je bil položen temelj nadaljemu razvoju slovenskih gospodarskih ustanov.

Pri nadaljnem delu pa so nastale različne potrebne in nepotrebne ovire, o katerih smo svojim bralcem v glavnem poročali. Iznenadil je Slovence predvsem ravnatelj »Deželne zveze« (nemške), ki ima v oskrbi premoženje naše revizijske zveze. (Premoženje naših posojilnic je v rokah različnih nemških zavodov, ki jih vodi ravnatelj Betzler.)

Deželni glavar je v deželnem zboru izjavil, da je nastala pri obnovi slovenskih gospodarskih zavodov težava, ker vlada ne ve, s kom naj se o tej stvari razgovarja: ali z OF, ZAS ali celo z neko tretjo smerjo oziroma stranko (verjetno sta tu mišljena komisarja, ki ju je vlada nepričakovano postavila). Ta izjava gotovo ni utemeljena, ker je vsem jasno, da so posojilnice last koroških Slovencev in da tudi ti zahtevajo njihovo obnovo.

Dne 25. julija smo naredili zopet korak naprej. Celovška posojilnica je bila končno ta dan le registrirana. Zadeva pa je trajala več mesecev, ker si je bilo treba najprej zagotoviti stare posojilnične prostore, kar pa pri tem strašnem pomanjkanju stanovanj nikakor ni bilo lahko.

Največja težava pri našem delu je naziranje ravnatelja »Nemške zadružne zveze«, da je ukinitev naših zadrug pravnomočna in da stare zadruge ne obstojajo več. Zaradi tega naj bi Slovenci ustanovili nove zadruge, za katere pa mora dati dovoljenje finančno ministrstvo. Te zadruge pa do starega premoženja ne bi imele nikake pravice, ker bi bile pač na novo ustanovljene. Posojilnica Celovec je bila proti temu nekako zavarovana, ker je njeno glavno premoženje, posestvo ob jezeru, katero je kupec Fantur, ko mu je msgr. Podgorc zagrozil s tožbo, vrnil v oskrbo posojilnice. Drugi kupec večje parcele Grimschitz je tudi prostovoljno vrnil parcelo.

Ustanavljanje novih zadrug se je zdelo Slovencem nemogoče. Ministrstvo bi nam seveda moralo dati najprej tozadevno dovoljenje, ki bi ga pa dalo le v slučaju, če bi mogli dokazati, da je ustanavljanje novih denarnih zavodov res potrebno. Kako pa naj bi n. pr. Nemcu dokazali, da je v Velikovcu razen nemškega zavoda potreben še slovenski? Na ustanavljanje novih zadrug pa Slovenci ne morejo pristati že zaradi tega, ker bi se s tem odpovedali vsem rezervnim fondom starih zadrug, ki znašajo nekako 200.000 šilingov, pa tudi celi vrsti posestev, katerih vrednost je približno enaka zgoraj navedenemu znesku.

Ko je leta 1938 Hitler zasedel Avstrijo, je na zemljevidih izbrisal njeno ime, a Avstrija zaradi tega ni izginila. Ko je prišel čas je zopet vstala in svet danes zopet o njej govori. Če je bilo mogoče to napraviti brez nepotrebne juridične razlage, je vsekakor po tej poti mogoče obnoviti naše posojilnice. Čimprejšnje oživljenje naših zadrug ne bo v korist samo koroškim Slovencem, temveč tudi deželni vladi, ker bo potem upravičeno lahko rekla, da je Slovencem nekaj nudila. Do tega prepričanja je vlada sedaj tudi prišla, kot je to razvidno iz zadnjega zasedanja deželnega zbora. Toda z izjavami v deželnem zboru naše zadruge še ne obstojajo. Če nam bo zdaj dovoljeno, da oživimo zadruge, bo temu dejanju sledila še težka naloga — obračunavanje premoženja z nemškimi zadrugami.

V zadevi obračunavanja sta bili dve konferenci, pri katerih se je izkazalo, da bo zadeva obračunavanja mnogo težja, kot smo to v začetku mislili.

S tem pa še nismo na koncu pogajanj in skrbi. Vsekakor pa ne obstoja nobena ovira več, ki bi preprečevala obnovo naših zadrug. Že sedaj je mogoče sklicevati občne zbore in registrirati nove odbore. Upamo, da bo z novim letom prišlo tudi nekaj dobre volje na obeh straneh in bo tako delo v prihodnjem letu hitreje napredovalo.

Zaničevanje materinega jezika

Visok uradnik me je nedavno vprašal: »Kako je to, da prihajajo ljudje iz krajev, kjer razen orožnika ni nobenega Nemca, ljudje, ki se jim pozna na govorjenju, da niso Nemci, in strastno ugovarjajo proti novi uredbi o šolstvu ter izjavljajo, da svojih otrok ne bodo pošiljali k slovenskemu pouku. Kako je to? Saj bi se morali ljudje zavedati, da je dobro, če govorijo dva jezika?«

Nekaj odgovora na to vprašanje vzamemo iz knjige nemškega učenjaka Grentrupa, ki je svojo knjigo spisal pred dvajsetimi leti v prilog nemškim otrokom, ki so v inozemstvu obiskovali nenemške šole. Ta učenjak piše:

»Zakaj se pa drži vsaka skupnost materinskega jezika in se ga mora držati? Vsako živo bitje se hoče vzdržati pri življenju, to je naravni red. Človek, kateremu preti smrt, ima pravico, braniti se zoper sovražne moči. Materinski jezik spada med vrednote, ki nosijo življenje duha. Če se napada materinski jezik, bo vsako čutil udarec. Jezik je pa tudi družabno dobro, in vsled tega družine in ljudske skupine nasprotujejo tistim, ki jim hočejo vzeti materinsko besedo. Raznarodovanje je razdiranje duhovnih vrednot. Raznarodovanje se nikjer ni izvršilo kar čez noč. Skozi dobo dveh ali treh rodov se je v narodu ruvalo, in še potem ni miru. To je smrtna borba tlačenih narodov. Držati se materinskega jezika ni nespamet (ni sramotno), nasprotno, to je izraz pietete — udanosti — proti roditeljem in proti narodu. Morebiti bo kdo ugovarjal, da proti pravicam manjšine stoji pravica večine! Dva jezika pa si nikakor ne nasprotujeta! Tukaj velja pregovor, da »je na svetu prostora za vse«. Naj večina goji in neguje svoj jezik, od tega nima prav nič, če manjšino ovira in zatira v rabi manjšinskega jezika. Človek se je rodil v nekem jeziku, ki se mu položi kakor dediščina v zibelko, a tudi tu potrebuje človeškega sodelovanja. In človek bi sodil, da izven telesa in duše človeku nobena stvar ni tako lastna, kakor materinski jezik. Nobeno polje, nobena hiša, nobena obleka človeku tako lastna, kakor jezik. Lastni jezik je najmočnejši steber, na katerega se opirajo narodne lastnosti. Te narodne lastnosti so vir življenjskega napredka. Če ljudstvo brani svoje lastnosti, se mu tega ne more zameriti. Ljudstvo, ki je izgubilo svoj jezik, je postalo duševno manjvredno. Jakob Grimm, Karel Vogt, Jules Simon, Marcel Prevost. Maurice Barres naglašajo to dejstvo. Maurice Barres piše: »Uničevati v šoli ljudski jezik se pravi, neizogibno uničiti inteligenco (razsodnost), ustvarjati pohabljence, poneumniti ljudstvo.« In Görres se je izrazil: »Izkušnja vseh časov nas uči, da je jezikovna izobrazba združena z izobrazbo ljudstva. Kjerkoli je močnejši narod pri slabšem narodu vpeljal nov jezik, je obtičala izobrazba v svojem poteku.«

Namen vsakega človeka in vsakega naroda je, priboriti si pot do svojega naravnega razvoja. Posameznik in množica sta popolnoma upravičena, iskati svojemu razvoju primerno pot. Treba je, da se človek v gotovih razmerah prilagodi, jeziku in kulturi drugih ljudi. Odločitve v tej stvari pa se ne more prepuščati narodnemu nasprotniku. Drugače je tam, kjer ljudstvo materinski jezik izgublja po lastni zanikrnosti in meče od sebe svoj jezik kakor vrtnar plevel. Ti ljudje so podobni zanikrnemu evangeljskemu hlapcu, ki je svoj talent zakopal, pa bo nekoč za to pred Gospodom odgovarjal.

Zdaj lahko odgovorimo na vprašanje dotičnega gospoda: Slovenci, ki odklanjajo materinski jezik, so ali duševni siromaki, ali po agitaciji vsenemcev zapeljani ljudje.

Ob zaključku II. letnika

S 54. številko zaključujemo drugi letnik »Koroške kronike«. Če pomislimo nazaj in si še enkrat predočimo vse težave, ki so nas skozi letošnje leto spremljale, smo s svojim delom kar zadovoljni. Na videz ni izdajanje časopisa nobena težava. Toda, če pomislimo, da ni papirja, da so omejena prometna sredstva, da ni vedno med bralci dovolj zanimanja za sodelovanje in da je še nebroj drugih zaprek in ovir, si ne moremo ob koncu leta ničesar očitati. Na uspeh, ki smo ga v letošnjem letu dosegli, smo lahko resnično ponosni. Kar pojdite po Koroški in poglejte, kaj bero Slovenci. Skoro ni hiše, kjer ne bi bilo »Koroške kronike«. In prav je tako. Več kot bo po hišah slovenskega čtiva, več bo znanja slovenščine in tudi več zvestobe do svojega naroda. Materina beseda ja pač nekaj tako lepega, da je tisti, ki jo po svoji krivdi opusti in pozabi pač le pomilovanja vreden.

Eno leto dela je zopet za nami. Kar je bilo v naših močeh in kar smo pri najboljši volji mogli, smo naredili. Sodbo si naredite sami.

Ob koncu leta se še prav posebej zahvaljujemo našim marljivim dopisnikom za sodelovanje, kakor tudi vsem tistim, ki so nam pomagali z nasveti in domisleki. Upamo, da nam boste tudi v prihodnjem letu ostali zvesti pri našem delu in tako doprinesli svoj delež k poživljanju slovenske kulture na Koroškem.

Zahvaljujemo se tudi našim bralcem in naročnikom za pozornost, s katero so spremljali naše delo. Želimo, da bi bilo tudi v prihodnjem letu tako. Zavedati se moramo, da časopis ni stvar posameznika, temveč nekaj kar zadeva neposredno ves narod. Zaradi tega bi bilo prav, da bi se bralci za list še bolj zanimali in nam pošiljali nekoliko več kritike o njegovi vsebini in ureditvi. Tudi dopisovali bi naj bolj pogostvo. Krajevne novice so pač tisti del, ki naredi časopis pester in zanimiv.

S pogumom v novo leto

Staro leto bomo skoro končali, z neznano usodo stoji novo leto pred nami. Ob zatonu starega leta in na pragu novega leta je čas kakor še posebej prikladen za premišljevanje. Premišljujemo, kaj nam je prineslo staro leto, pozabljamo slabo, ki smo ga doživljali, spominjamo se dobrega, ki je bilo, četudi samo naredko, pa vendar tuintam posejano v minulem letu. Vse upanje stavimo na novo leto.

Vsa ta premišljanja so včasih mogoče celo prijetna, so včasih nujna, so skoraj vsakoletna, nič pa ne pomagajo samo na sebi. Da so koristna, morajo ta premišljevanja postati stvarna, ali kakor pravimo, realna.

Nobeden stan nima s stvarjo samo toliko stika in toliko opraviti kakor kmečki stan. Največja stvarnost je zemlja, v njo polaga kmet ves svoj up, v nji korenini, od nje vse pričakuje, z njo ima opraviti v vsakem letnem času, vsak dan od jutra do večera. Zato ni prav nič čudno, da je kmet zaradi te povezanosti z zemljo in naravo postal stvaren, tako stvaren, da mu to stvarnost večkrat očitajo.

Je pa v resnici pravilno in je bistvo kmečkega poklica, da je kmet stvaren, večkrat je še premalo. Zato naj bo tudi novoletno premišljevanje postavljeno na trdno, stvarno podlago.

Misliš na svojo družino in na njeno srečo, na svoje polje in gozd, na svojo živino in že si nevede in nehote sredi računov. Toda, čim bolj premišljuješ, tem bolj prihajajo skrbi in nezadovoljnost se ti bere z obraza: »Toliko truda in skrbi, toliko jeze in zatajevanja skozi celo leto, pa tako malo sadu in tako malo uspehov. In otroci so vedno večji, jaz pa se vedno bolj staram.«

Od nekod je kar naenkrat prilezla zoprna in postarana skrb, se vsedla poleg tebe in ti položila svojo hladno roko na čelo, ki se je tako še bolj zmračilo. Neprijetne misli se ti pa vsiljujejo in se ti predejo še kar naprej.

»Kdaj bo šele svečnica, kje je še pepelnica in sena na svislih je že sedaj malo. Krave so lačne, prazno slamo dobivajo, ženske pa so vsakokrat slabe volje, ko pridejo z napol prazno posodo iz hleva.« V kašči je žita tudi že malo, toliko, da si želiš, da bi bila nova mlačev pred durmi, ko še ni ali pa je komaj dobro utihnil zepec, ali pa je komaj mlatilnica požrla zadnji snop. Oddal si, kar je bilo predpisano in sedaj tehtaš v mislih preostanek in skrbi te, kako boš shajal do nove žetve.

Take misli, polne skrbi za prihodnjost, te morijo ob začetku novega leta. Toda proč z otožnostjo, proč s skrbmi, proč s takimi mislimi! Vse to ne pomaga nič. Tudi na nesreče v preteklem letu mislimo samo toliko, kolikor se iz tega učimo za prihodnjost; mislimo naprej! Edina pot do blagostanja in sreče, po kateri ne bogatiš le sebe in svoje okolice, je pot proizvajanja in pomnoževanja blaga, to je pot delavnosti in varčnosti.

Človeška sreča ne obstoji v tem, da zamoreš sedati brez truda k dobro pogrnjeni mizi. Malo je posameznikov, in narodov, in prav gotovo Slovenci nismo med tistimi, ki bi jim pečeni piščanci v usta leteli. S težavo se moramo boriti z materjo zemljo za pičle sadove, da imamo za dnevne potrebe, da moremo oddati, kar nam predpisujejo, in da si damo še nekaj na stran za dan sile, ki tudi mogoče pride, četudi si ga ne želimo in prosimo Boga, da nas pred njim obvaruje. — Besede: »V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh!« so postale blagoslov človeškega rodu.

Ne samo kmet, tudi vsi ostali stanovi si morajo v potu svojega obraza pridelovati svoj kruh, eden na tak, drugi na drugačen način, vsi pa z delom. Že ureditev človeške družbe zahteva, da niso nekateri njeni člani, ki bi jedli brez dela, za vse mora biti delo obvezno. Pač pa nekateri stanovi znajo čas dela bolje urediti.

Primerjajmo kmeta z obrtnikom, ki je kmetu še najbližji: kako izrablja razne sile obrtnik, kako varčuje s časom in denarjem. Priznati moramo, da je kmet še daleč za obrtnikom in da se more mnogo od njega učiti.

Kako naj kmet varčuje s časom in denarjem? Razmišljati mora, katere pridelke bi mogel pri danih naravnih razmerah svojega kraja proizvajati najceneje in z največjim dobičkom. Preudariti mora, kako naj svojo zemljo najprimernejše izrablja, kako naj štedi pri delavskih silah, kako napravlja veliko gnoja in čim bolj poceni in kako naj ga najbolj koristno uporablja. Z eno besedo, delati mora racionalno ali po naše: kako z najmanjšimi sredstvi in pripomočki doseže največji dobiček.

Tudi kmečki gospodar mora uvideti, kakor je moral uvideti na pr. obrtnik, ki hoče dobro izhajati in mora zato dobro delati, da bije zdaj ura drugače, kakor pred petdeset ali sto leti. Tudi kmet mora spoznati, da je sicer žuljava roka lep dokaz pridnosti in delavnosti, da pa ima poleg žuljavih rok in trudnih nog zanj tudi razum veliko vrednosti.

V starih časih je veljalo:

»Najlepši grb tega sveta
sta plug, motika sred polja.«

Danes to drži samo deloma. Temu grbu moramo v naših časih tehnike nujno pridodati še svinčnik, to se pravi: mogočen pripomoček za gospodarski napredek kmeta v današnji dobi je znanje. Zato naj zlasti sedaj v zimskem času ne zamudi kmet časa, vzemi v roke strokovne, gospodarske knjige, beri jih z zanimanjem in preudarnostjo ter premišljuj, kako bi boljše uredil svojo kmetijo in kako bi boljše porazdelil delo pri svojem gospodarstvu.

O slovenskem kmetu je splošno znano, da je priden, varčen in vztrajen. Te lastnosti so pa predpogoj, so glavni del za pridobitev blagostanja. Poleg tega se je treba le še naučiti, kako si pomnožiš svoje dohodke in kako zmanjšaš svoje stroške. Ali še boljše: kako prilagodiš svoje, mogoče tudi povečane stroške, svojim dohodkom.

Na splošno smatrajo ljudje kot neizogibne lastnosti dobrega kmetovalca, pridnost, vztrajnost in varčnost. Nimajo pa ljudje istega mišljenja tudi o znanju in podjetnosti kmetovem. In vendar znanje in podjetnost prve lastnosti samo izpopolnjujeta. Gospodar ni samo ono kolo, ki goni in ohranja v obratu celotni gospodarski stroj, on mora tudi vedeti in znati, kako je treba in kako je mogoče delavnost tega stroja obdržati na pravi poti. Gospodar mora znati porabiti pravi čas, mora znati delo pravilno porazdeliti, mora za vsako delo v gospodarstvu najti najugodnejši trenutek. Gospodar mora znati odgovoriti na ono vprašanje, ki se vedno znova zastavlja v kmetijskem gospodarstvu: kako dosežeš z najmanjšimi stroški največji čisti dohodek.

Gospodar se mora dobro razumeti na poljedelstvo in živinorejo, vedeti mora ne samo za vse, kar se dogaja v njegovem gospodarstvu, on mora zasledovati tudi življenje in to zlasti gospodarsko življenje v lastni in sosednji deželi, pa tudi po daljnem svetu. Pred vsem pa mora znati eno stvar, do katere ima naš kmet večinoma še tako malo veselja, znati mora — računati. To je njegova čarovna palica, ki ga vodi varno po svetu, to je njegova luč, ki ga zvesto vodi po pravi poti v njegovem gospodarstvu.

Zopet je prišlo novo leto, z njim pa tudi novo veselje do življenja, novo veselje do dela. Blagoslov dela je, da ti raste pogumno vršiš svojo dolžnost. Ravno delu imamo pripisovati, da je mogoče mirno in srečno družinsko življenje. Delo nas uči, ne samo blago pridobivati, ampak pridobljene dobrine tudi varčno uživati. Po delu je človek šele pravi gospodar svoje posesti, delo ga je naučilo to posest ceniti in jo tudi pametno uporabljati. Delo je pripravilo človeka do tega, da si je, najprej kot bežen lovec, potem nestalen pastir, slednjič kot kmetovalec zgradil stalno domačijo. Po delu so šele nastale srečne družine urejene vasi in občine ter države.

Leto 1947 je zelo verjetno zelo usodno leto za ves svet, posebej še za Slovence in še posebej za naš narod na Koroškem. V tem letu se bo odločala naša politična usoda, s tem pa tudi naša gospodarska usoda. Trdno bodimo prepričani, da nam bo po vseh razočaranjih, po vseh križih, težavah in trpljenju, ki ga mora prestajati naš kmet že stoletja, da nam bo v tem letu zasijalo novo sonce, ki nam bo svetilo v boljšo politično, pa seveda tudi v boljšo gospodarsko bodočnost. Ne pričakujmo, da nam ne bo treba v bodoče delati, nasprotno, tudi novi čas nam bo prinesel mnogo dela, obilo trudov. Toda dela je bil slovenski kmet vedno vajen in dela se ne boji. Hoče in pričakuje pa za svoje delo primerno plačilo.

Zato si moremo ob začetku novega leta res iskreno želeti: srečno in veselo novo leto! Zlasti koroški slovenski kmet more z zaupanjem zreti v novo leto in stopa pogumno, pripravljen na novo delo.

Vprašanje mednarodne ureditve Donave

Želja po mednarodni ureditvi obstoji samo pri onih rekah, katerih geografski položaj je istočasno važen za politične in gospodarske odnošaje dveh ali večih držav. Najdaljša reka na evropskem kontinenta je Volga s 3500 km dolžine. Kljub temu nima v mednarodno-političnem pogledu nikake važnosti, medtem, ko mnogo krajše reke kot na primer Ren in posebno Donava (2900 km) že stoletja zadajajo teške preglavice diplomatom in politikom na mednarodnih konferencah. Tako je Donava tvorila na sedanjih mirovnih pogajanjih v Parizu in New Yorku eno najbolj delikatnih vprašanj. Šele tik pred zaključitvijo mirovnih pogod z balkanskimi državami je uspelo njeno vprašanje vsaj v prinzipu rešiti s tem, da je načelo o svobodni plovbi po njej bilo vnešeno v mirovne pogodbe posameznih podonavskih držav.

Kako dolgo in v čem obstoji vprašanje mednarodne ureditve Donave?

Ne pretiravamo, če trdimo, da obstoji že tako dolgo, kar njena dolina služi neštetim narodom kot ena najvažnejših poti z vzhoda na zahod in obratno. Skozi ves srednji vek pa do srede preteklega stoletja sta se v glavnem dve državi, avstro-ogerska monarhija in turško carstvo, borili za kontrolo nad Donavo. V 19. stoletju se pojavijo nove sile na podonavskem pozorišču, ki smatrajo, da leži Donava v območju njihovih interesnih sfer. Na vzhodu Rusija s svojo težnjo, da zaščiti na zahodu ležeče slovanske narode in posebno pripadnike ruske pravoslavne cerkve pred preganjanji s strani mohamedanske Turčije. Z juga britanski imperij, ki teži, da zaščiti in razširi svoja trgovska tržišča na Balkanu in Podonavju. Rezultat se je pokazal l. 1856, ko je bila donešena prva mednarodna ureditev Donave, ki je v glavnem jamčila svobodo plovbe in poskrbela za redna regulacijska dela v deltastem izlivu Donave. Ta ureditev je bila v veljavi do l. 1914.

Po prvi svetovni vojni se je pokazala potreba po novi ureditvi. Dejstvo, da je bila ista dosežena šele 1921, torej cela tri leta po koncu vojne, naj služi v tolažbo onim, ki si pesimistično belijo pamet vsled »sumljivo« počasnega toka mirovnih pogajanj. Tega leta je bil donešen »Donavski statut«, ki je zopet jamčil svobodo plovbe na Donavi, upravo Donave pa poveril t. zv. »Donavski komisiji«, v katere pristojnost je spadal dolnji tok Donave od izliva do Braile in ki so jo tvorile države: Anglija, Francija, Italija in Rumunija. Uprava Donave od Braile do Ulma, na njenih pritokih Tisi, Marošu, March, Thay-i in Dravi do Barča je spadala pod upravo druge, širše komisije, ki so ji poleg gornjih štirih držav pripadale še Rumunija, Madžarska, Jugoslavija, Češkoslovaška, Avstrija in Nemčija, ki je 1936 svojeglavno zapustila svoje mesto v komisiji. Dejstvo, da Rusija k tozadevnim pogajanjem ni bila pripuščena in od sodelovanja izključena, je zagrenjenost zunanje ruske politike izdatno poostrilo, posebno še, ker je že v mednarodni pogodbi od 1856 Rusija dobila pravico soodločanja samo v zadevah, ki so se nanašale na donavsko delto.

Odnos sil se je v podonavskem prostoru po izidu druge svetovne vojne močno izpremenil, pri čemer je ruska težnja mnogo pridobila na vplivu. Ker pa je Rusija kot odločujoči činitelj po svojem strateškem položaju v tem prostoru že dala svoje načelno odobrenje svobodi plovbe po Donavi — nov udarec črnogledim prerokom tretje svetovne vojne — se mednarodno-pravno stanje na Donavi predvidoma ne bo v bistvu izpremenilo. Menjal se bo verjetno sestav »Donavske komisije« in del njenih funkcij. Verjetno je tudi, da bo delokrog komisije razširjen in bo v bodoče donašal mnoge odločitve tehničnega značaja, ki so po 1921 bile urejevane med posameznimi privatnimi odn. poldržavnimi paroplovnimi družbami. S tem in z mnogimi drugimi vprašanji se bo pobližje bavila »Donavska konferenca«, ki bo 1947 sklicana na Dunaju. Od njenega izida odvisi v veliki meri usoda gospodarskega napredka podonavskih držav in s tem velikega dela evropske celine. Ne smemo namreč pozabiti, da obsega ozemlje vseh podonavskih držav skupno 964.283 (skoro en milijon) km² s preko 70,000.000 prebivalcev. Za mnoge male države je Donava, če že ne edina, pa vsaj najprirodnejša zveza z morjem — toraj s svetom. Srčna žila za njih izmenjavo gospodarskih dobrin z ostalim svetom. Izredne važnosti posebno za Avstrijo in njeno narodno gospodarstvo.

dr. r. k.

Češkoslovaška

Ustavnopravni odbor češkoslovaške Ustavodajne narodne skupščine je na praškem gradu Hradčany obiskal predsednika republike dr. Beneša, da ga obvesti o delu tega odbora. Predsednik ustavnopravnega odbora dr. Oldrich John je pozdravil predsednika republike in med drugim dejal: »Delo, ki ga moramo izvršiti, mora biti ognjišče novega pravnega reda naše države in pogoj za srečen razvoj prebivalstva njenih dežela. Da nam pa to delo uspe je potreben pristanek naroda in vodilne demokratične roke. Zato prihajajo zastopniki tega odbora Ustavodajne skupščine k predsedniku republike s prošnjo, da jim s svojimi nasveti pomaga pri delu.«

Na ta pozdrav je predsednik republike odgovoril: »Današnjo priložnost razgovora in izmenjave misli pozdravljam tudi zato, da pri vsakem problemu slišim kakšno je stališče Čehov in kakšno Slovakov. In na osnovi tega bomo lahko opravili svoje delo. Izredno važno in resno gledam na vaše delovanje in na delo, ki ga opravljate. Stvar, za katero gre, ima svoj osnovni pomen. Prepričan pa sem, da je za vaše delo potrebna predvsem dobra volja vseh. Prav nič ne dvomim, da ta dobra volja obstoja pri vseh v taki meri, da nam bo z druženimi močmi uspelo dokončevati to delo.«

*

Najhitrejši češkoslovaški in srednjeevropski motorni brzovlak, znan pod imenom »Slovaška strela« vozi vsako nedeljo iz Prage v Nürnberg, od koder vozi redne ekskurzije ameriških vojakov in uradnikov iz ameriškega zaščitenega pasu Nemčije in Avstrije. V programu teh ekskurzij je obisk Prage in zdravljenje v znanih zdraviliščih zapadne Češke, v Karlovih Varih in Marianskih laznih. Med Amerikanci vlada izredno veliko zanimanje za te izlete in ameriški vojaški časopis »Stars and Stripes« je posvetil tem izletom veliko ilustrirano prilogo.

*

V minulih dneh se je vrnil iz Moskve češkoslovaški prometni minister dr. Ivan Pietor, kjer je podpisal pogodbo o direktni železniški zvezi med obema državama. Pogajanja obeh delegacij so trajala nekoliko tednov in so tekla v duhu resničnega prijateljstva in vzajemnih potreb. Dosežen je bil sporazum tudi v vprašanjih, ki nastajajo iz neenake organizacije prometa v obeh državah. Nova pogodba zagotavlja pravilen in točen stik in vzajemno zamenjavo blaga med ČSR in SSSR in je zelo pomembna za poglobitev gospodarskih in kulturnih odnošajev med obema zavezniškima državama.

*

Člani preiskovalne komisije, ki so se pravkar vrnili iz južne Slovaške, kjer so preiskali vse slučaje, s katerimi v zadnjem času operira madžarska propaganda proti Češkoslovaški republiki, so pred zastopniki mednarodnega tiska v Pragi izjavili sledeče:

Ker vlada na Češkem in Moravskem pomanjkanje delavnih moči in ker so istočasno na Slovaškem delavne rezerve, so slovaški uradi organizirali akcijo poljedelske pomoči Slovaške češkim deželam. Na ta način je prišlo do danes v češke dežele približno 180.000 slovaških delavcev, ki so nameščeni v glavnem v poljedelskih, deloma pa tudi v industrijskih podjetjih. Delovne rezerve se pa seveda nahajajo tudi med madžarskim prebivalstvom. Slovaške zlasti v gosto naseljenih krajih Velikega žitnega otoka in tudi v nekaterih obmejnih krajih južne Slovaške. Šlo je zato, kako te madžarske delavne moči načrtno organizirati v delavni proces. Pri tem postopajo slovaški uradi po dekretu predsednika republike o splošni delavni dolžnosti, ki omogoča prideliti na dela, ki jih zahtevajo važni javni interesi, zmožne može v starosti od 16 do 55 let in žene od 18 do 45 let. Dekret pa nikakor ne izlôča možnost, da mobilizirana oseba vzame s seboj na svoje novo delavno mesto tudi svojo družino. To dejstvo je treba posebej povdariti, kajti madžarska propaganda zatrjuje, da so v delu mobilizirani tudi otroci in starčki. Tu ne gre za mobilizacijo dela, temveč za samoobsebi umevno dejstvo, da gredo s hraniteljem družine tudi žena in njegovi otroci, ki so od njega gmotno odvisni.

Pri izbiri oseb iz vrst madžarskega prebivalstva na delavno dolžnost, se je moralo ozirati na češkoslovaško-madžarsko pogodbo o izmenjavi prebivalstva, podpisano 27. februarja v Pragi.

Pri februarskih pogajanjih v Pragi sta se madžarska in češkoslovaška delegacija

sporazumeli v tem, da pogodba o izmenjavi prebivalstva ni rešila vsega vprašanja madžarske manjšine na Češkoslovaškem in da bo treba novih pogajanj, in to čimprej. Računalo se je z novo, končnoveljavno pogodbo in z ozirom na to dejstvo se je češkoslovaška vlada obvezala v protokolu, ki je bil pripojen k pogodbi z dne 27. februar a, da ne bo izganjala niti premeščevala osebe madžarske manjšine. Pri tem je pa češkoslovaška sebi izrecno zadržala pravico ,da se ta suspenzija ne bo tikala zakonskih naredb za zagotovitev delavnih moči. To pomeni, da ima češkoslovaška vlada tudi po pogodbi o izmenjavi prebivalstva, odnosno omenjenega protokola absolutno pravico disponiranaj z vsemi delavnimi močmi na ozemlju republike v smislu veljavnih zakonov, torej tudi dekreta štev. 88. To okoliščino je treba zlasti podčrtati in povdariti, ker je madžarski tisk ponovno zatrjeval, da je češkoslovaška vlada z naborom delavnih moči na Slovaškem prelomila protokol k pogodbi z dne 27. februarja.

Nabor delavnih moči med madžarskim prebivalstvom na Slovaškem se je začel izvajati v polovici novembra. Par dni po začetku akcije je o tej stvari prinesel madžarski tis in radio neverjetne vesti in pričel s kampanjo, katere jedro je, da je vsa akcija surova in nasilna deportacija madžarskega prebivalstva.

V času svojega bivanja na južnem Slovaškem v dobi od 1. do 4. decembra je ta komisija ugotovila, da se nabor delavnih moči izvaja odnosno, da je že bil izveden v političnih okrajih Šamorin, Komárno, Ptrkán in Tornala. Iz nabora so izvzete osebe, ki bodo izseljene v smislu V. odnosno VIII. članka pogodbe o izmenjavi prebivalstva. V glavnem so bili mobilizirani deputatniki in sezonski delavci in samo v izvzetnih slučajih se je seglo k lastnikom manjših posestev (pod 5 katastrskih juter). K delu poklicani si lahko vzamejo s seboj vso svojo premičnino in drobne domače živali, kakor tudi hrano za mesec dni. Kar pa ne morejo vzeti s seboj, lahko prosto prodajo. Govejo živino in konje morajo pustiti na svojem mestu. Poklicane osebe so poslali v poljedelske krtje v notranjosti Češke in nikakor ne v obmejne kraje.

Madžarski dnevnik Szabad Szo je trdil, da je v občini Wajka nastopila češkoslovaško vojska proti mestnim Madžarom s kamioni. Mestno prebivalstvo je v protokolu potrdilo in izjavilo, da je ta trditev izmišljena.

Isti dnevnik je tudi pisal, da sta bila v Dobrohoštu (Dobrogaz) zaprta in do krvi pretepena Karoly Hegye in Bela Varga. Zaslišana sta bila Karoly Hegye osebno in brat Bele Varga. Oba sta izjavila, da jima češkoslovaški organi niso skrivt niti lasu.

*

V različnih podjetjih češkoslovaške nacionalizirane metalurgije dela 3000 vajencev iz Jugoslavije. Njihova visoka delovna morala in prijateljsko razmerje k domačemu prebivalstvu jim zelo hitro pridobiva na priljubljenosti. O božiču, ki je za njih prvi praznik izven domovine, jim češkoslovaška podjetja prirejajo božično slovesnost, da jim na ta način vsaj delno olajšajo ločitev od doma. Prvi božični večer za jugoslovanske vajence je priredilo narodno podjetje »Škodovy zavody« v Plznju in njemu pa sledе velika podjetja v Ostravi, Brnu in ostalih čeških in moravskih mestih.

*

Na praških ulicah je začelo delovati 20 modernih reklamnih naprav »Prospekton«, ki je češkoslovaška iznajdba najnovejših dni. Prospekton je avtomat v obliki štiridelnega stebra približno dva metra visokega, katerega obe proti sebi stoječi steni imata neke vrsta okna, v katerih se vsakih osem sekund menja reklama, slika ali poljubno obvestilo. Tehnična rešitev tega projekcijskega aparata je zelo enostavna. Vsa praška javnost je pozdravila nov način reklame z zelo velikim zanimanjem.

*

Pri izdelovanju vagonov, ki je danes največji evropski problem, je zelo važna proizvodnja zavor za železniške vagone, ki zahteva zelo točno in natančno strojno izdelavo. Narodno podjetje »Škodovy závody« je izdelalo v svoji tovarni v Adamovu na Moravskem veliko množino najboljših železniških zavor po patentu znanega Slovenca Božiča. Božičeva zavora prednjači pred vsemi ostalimi na svetu in je mnogo boljša kot n. pr. Knorrova ali pa Westinghouseova. Božičovo zavoro so že leta 1930 uvedle češkoslovaške državne železnice in v večji množini je bila izvažana v različne evropske države.

Pred svojim porazom so Nemci hoteli učiniti v Adamovu vse stroje. Uspelo jim je, da so več poslopij in strojnih naprav uničiti v Adamovu vse stroje. Uspelo jim lavcev in inženirjev je bilo možno že v razmeroma kratkem času popraviti vso škodo. Adamovska tovarna je že začela z izdelovanjem Božičovih zavor v tako velikem številu, ki presega bežno proizvodnjo češkoslovaških vagonov. Proizvodnja pa stalno raste in računa se s tem, da jo bo Češkoslovaška lahko kmalu oddajala tujini, od koder so prišla predvsem iz balkanskih držav že velika naročila.

Poleg velike enostavnosti je glavna prednost Božičeve zavore lahkota pri manipulaciji zavore.

*

V prometnem ministrstvu so bile končane vse priprave, ki bodo omogočile direkten uvoz in prevoz na Češkoslovaško iz jugoslovanskega pristanišča Reke.

Slovenska kolonija na Dunaju

Dunaj, decembra 1946.

Čeprav je slovenski narod eden najmalobrojnejših, so njegovi otroci vendar raztreseni po vsem širnem svetu. Na mnogih krajih so naseljeni v močnih skupnah, kot na primer v Clevelandu (USA), kar jim omogoča, da se izredno dolgo ohranijo svojemu narodu. Ena najstarejših, a obenem najbolj strnjenih slovenskih kolonij je vse do nastopa nacistične strahovlade bila na Dunaju, ki se je odlikovala po svoji narodni zavednosti in društveni živahnosti. Izredno visok odstotek Slovencev na Dunaju je bil organiziran. Društva so bila po veliki večini kulturnega in socialnega značaja. Njih visoka raven je stala vsekakor v znaku tradicionalnih krožkov slovenske inteligence, ki je v preteklem in v začetku sedanjega stoletja v smelih idealističnih podvigih v senci starih dunajskih visokih šol in drugih kulturnih ustanov gradila temelje slovenske kulturne zgradbe. Tesna povezanost z domovino je tudi po l. 1918 dajala pobudo že na Dunaju rojenim mlajšim slov. pokolenjem in ohranjala v polni svežini njihovo narodno zavednost. Niti pomanjkanje pouka v svojem materinem jeziku, niti težka borba za obstoj med nemško večino, ki je le prepogostoma uporabljala svojo gospodarsko moč v politične svrhe, jih ni mogla odtujiti svojemu narodu.

Nacistični val je takoj 1938 močno omajal temelje kulturnih in socialnih organizacij slovenske kolonije na Dunaju. Najprej s pomočjo ukinitve odn. prepovedi slovenskih društev, knjižnic in kulturnih predstav. Dalje z odvzemom društvenega imetja. In končno s političnimi merami proti onim, ki se nikakor niso hoteli opogniti in če že ne v srcu, vsaj na zunaj zatajiti glas svoje krvi. Iz te dobe imamo mnogo težkih in najtežjih žrtev nacizma. Po tem prvem udarcu se je pričelo načrtno raznarodovanje slovenske mladine, ki je pričelo v ljudski šoli in končalo s vpoklicom v vojsko. Mnogi od njih so padli za njim tuje ideale. Nekaterim je uspelo, da so se pridružili osvobodilnim četam zaveznikov, deloma celo svojim sonarodnjakom v stari domovini. Kako moško se je po veliki večini med vso vojno zadržala slovenska kolonija na Dunaju, lahko najbolje pričajo mnogi politični preganjanci, ki so med Slovenci na Dunaju našli zavetišče in pomoč. Da se je v njihovih vrstah našla tudi ljulka, je bila vsekakor tragična, vendar izredno redka pojava.

Po koncu vojne je Dunaj zopet postal to, kar je nacizem vedno tajil in skušal z vsemi sredstvi izpremeniti: mesto z naravnost rekordno pomešanostjo raznih narodov. Z izredno samozavestjo je stopila pred javnost češka skupina, ki že zopet razpolaga z odličnimi kulturnimi in socialnimi organizacijami, lastnimi časopisi, gledališči in šolami. Seveda je treba upoštevati, da Čehi tvorijo s svojo številčnostjo izredno visok odstotek celokupnega dunajskega prebivalstva. Tudi mnoge druge narodnostne skupine na Dunaju so se že pojavile v javnosti. V krogih dunajskih Slovencev se sicer že dalje časa govori o raznih načrtih za obnovo društvenega in družabnega življenja. V načrtu je velika čitalnica in narodno gledališče z rednimi periodičnimi predstavami. Med slovensko mladino je pa izredno goreča želja po tečajih slovenščine in po slovenskih zabavah, kar na vse zadnje ni tako pogrešeno. Zakaj se ne bi slovenska mladina zabavala v krogu svojih rojakov, mesto po lokalih več ali manj sumljivega porekla. Ali vse skupaj ostaja le predolgo v pripravah. Rane, ki jih je v poslednjih letih zadobila slovenska kolonija na Dunaju, so izgleda globlje kot smo domnevali. Mnogi od najboljših niso več. Mnogi, posebno starejši, upognjenih src in duhov. Radi bi, da bi mladina zavihala rokave. A mladini manjka izkustva. Končno bo le breme začetnega dela na obnovi zopet padlo na starejše pokolenje. Tega se velik del starih društvenih delavcev zaveda in kot čujemo, že dela prve korake za obnovo društvenega in družabnega življenja med Slovenci na Dunaju. R.

NOČ

Noč, ti moja tiha znanka,
reci mi, zakaj molčiš,
vedno v žalni plašč zavita,
kakor da se žalostiš?

Morda pa v turobnem molku
sram te zlobnih je dejanj,
ki zavijajo se v senco
sredi tvojih mirnih sanj...

Oh, povej mi, ali čutiš
mojo tugo in bolest?
Znano li ti je trpljenje —
strmi klanci trdih cest?

Čuješ li trpeče vzdihe,
jok sirot in krik gorja,
ki doni, ko vse utihne,
prav do zvezdnega neba?

Toda ti si zmeraj gluha,
nikdar leka mi ne daš,
nimaš milega pogleda
in sočutja ne poznaš.

Daj že vendar mi razkriti
tajnosti, zakaj trpim,
s čim sem se tako pregrešil,
da na tujih tleh medlim?

Vem, da bi mi rada rekla:
»Vzrok je meni nepoznan.
Vprašaj raje mlado jutro,
govori naj beli dan...«

Limbarski

ŠČETKE IN RAZNE ČOPIČE
lahko dobite v zameno za konjsko žimo, goveje repe, svinjske ščetine in kozjo dlako
pri tvrdki BERGER,
CELOVEC, Mondgasse 2 in St. Veiter Straße 19 229

SLIKE
vseh vrst, povečave in pomanjšanja, umetniške slike, nagrobne slike (po kakršnikoli fotografiji)
VAM NAPRAVI
umetniški atelje
CARL REDANEK
CELOVEC, Paulitschgasse 13,
tel. 20-90.
Zahtevajte cenike! 228

F. S. FINŽGAR:

Silvester

Potem sem se pa takoj dvignil in se napotil po globeli — v temno noč.

Sprva sem čutil veselja in poguma toliko v srcu, kakor še nikoli. Toda spotoma je veselje ginilo — pogum je upadal — ob vsakem šumu sem vztrepetal. Goldinarji v žepu so me pričeli težiti, nekaj me je peklo in grizlo. Vsak hip se mi je zdelo, da slišim korake, da nekdo teče, kriči in mi žuga. Postajal sem, vlekel na uho — hitel naglo naprej v temo — po neznani poti, ki se je vila v tesni zagati, zamračena s smrekami. Kadarkoli sem se izpodtaknil ob kamen, sem zadel ob korenino, vselej sem mislil, da mi je nekdo podstavil nogo in me prijel odzadaj za tilnik ter zakričal: Stoj! Tat!

Zato ni bila moja pot več hoja — to je bil beg, beg Kajnov v grozni temi, ki je bila znotraj in zunaj — kroginokrog — gosta in strahov polna. Pred menoj so rastla iz tal črna debla, za vsakim deblom je stala skrita temna senca, ki se mi je pripogibala in iztezala roke po meni. Če sem plašen obstal, so obstale črne sence in so čakale. Kakor skozi šibe in zanke sem bežal, znoj mi je lil curkoma po licu — želel sem dneva — luči — želel ven iz tega žleba, na plano — k ljudem.

Toda noč se je vlekla, z njo se je vlekla globel — noči ni bilo konca — in ni bilo konca temnih senc in žugajočih.

Napol iz obupa, napol vsled utrujenosti sem se sesedel pod veje stare smreke — sključil se v dve gubi in naslonil glavo na sveženj — ter zaspal.

Dan me je prebudil. Strahovi so izginili, pogum se je vračal — in ročno sem se naravnal dalje. Pot se je polagoma nižala, se širila — sredi dopoldneva se je odprla pred menoj široka dolina — sredi nje je kipel kvišku zvonik.

Začuden sem obstal. Zakaj to ni bila fara, — kjer sem bil prvič z očetom — in potem še z gospodarjem. To je bil neznan kraj. Spoznal sem, da sem ponoči pravo pot zgrešil.

Sprva sem se preplašil. Samo za trenotek. Ko sem pa prevdaril, sem se celo razveselil, češ, nikdo me ne bo tu poznal — tem bolje. — Vesel sem korakal proti vasi.

Predno sem prišel v vas, tik pred prvo hišo, mi je nenadoma padel sveženj iz rok. Hitro sem se sklonil ponj, pa se mi je tako tresla roka, da sem s težavo vtaknil prste v zanko, s katero je bila povezana cula.

Proti meni je šel orožnik.

»Fant, odkod — in kam?«

Tako me je ogovoril.

»Iz službe in domov«, sem jecljaje odvrnil. Čutil sem, da mi je šinila vsa kri v glavo; kar zapeklo me je v licih.

»Iz katere službe«, je postal orožnik in stopil preko ceste do mene.

»Od tod in tod«, sem razlagal in se napravljal naprej.

»A — a —,« se je glasno začudil, česar sem se tako ustrašil, da mi je vnovič padla cula na tla.

»Tako — tako — fant — kaj pa kupčija z ovcami?«

Tedaj me je že držal.

Tretjič mi je zdrsnil zavoj iz rok, po licih so se mi udrle solze.

Silvester je premolknil. V očeh se mu je svetila vlaga — odsev izgubljene sreče.

»Kako je zaslutil orožnik vaš greh«, sem ga vprašal.

»Gospodinja ga je obvestila, ko je bila na fari, da sta dve ovci izgubljeni, dve starki — taki in taki — tako zaznamovani na ušesih. Če bi jih kdo prodajal, da bi vedeli.

Pa ju je pognal Jokel še tisti dan k mesarju — no — in sedaj se ve, kako se je to zgodilo.«

»In potem? Vas je odgnal v zapor?«

»Prav bi bilo, ko bi me gnal v zapor. Toda tisti prvi zapor — in vsi zapori za take grešnike, kot sem bil jaz še tedaj — niso zapori, niso kazen — ampak šola, gospod, bognasvaruj take šole — šola pohujšanja...«

Ko je Silvester izgovoril besedo ‚pohujšanje', je leglo na njegovo lice nekaj žalosti podobnega; pa vendar nisem mogel jasno razbrati: Je li to res žalost, ali odsev in ono — prikrite zlobe, ki je bila na dnu srca.

»Torej šola pohujšanja da je bil tisti zapor, pravite?«

»Šola pohujšanja, gospod! Pa ne samo tisti — vsi — vsi — in ni izjeme med njimi. Zame — in za takele« — Silvester je pokazal s prstom na svojo sivo glavo — »menda ni več pohujšanja na svetu. Zakaj, če je kdo na vrhu, ne more več kvišku, kdor je pa na dnu, je pa tudi konec.«

Žalost v njegovem očesu je kakor s hipnim bliskom prekrižal žarek šolanega grešnika. Pa samo za trenotek — in koj se je vrnila otožna senca v oko in se raztegnila po čelu.

»Za mladino, sodite, je pohujšanje?«

»Za mladino! — Koliko sem tega videl in vam povem, da me je srce bolelo, kakor sem malopriden in zanič; srce me je bolelo vselej — in če sem vseh grehov deležen — tega pa nisem — pohujšanja, pravim. Nisem ga deležen — in še branil sem, kar se da braniti. — Tega ne veste in ne razumete —.« »Pa rad bi vedel, Silvester! Slutim, in slutnja se mi zdi kakor smrt.«

»Kakor smrt, gospod? Je tako, in slutnja je prava. Če bi vam takole odgrnil zaveso, da bi pogledali ob pravi uri v tako šolo, bi rekli: Kakor smrt, pa smrt po kugi.«

»Odgrni, Silvester!«

Zopet je pomolčal, pretehtaval — nato pa vendar začel...

Ko je Silvestra gnal orožnik, se mu je zdelo, da gre skozi šibe. Vsako oko, ki ga je srečalo, se je ozrlo na mladega fanta — kateremu so lile solze po licih. Rdeče oči je skrival za široki rokav, ki je bil od solz premočen. Nikogar ni pogledal — in nikamor se ni ozrl. Gledal je v tla — pa tudi tal ni videl, ker je bila mrena žalosti na njegovih očeh. Ob vsakem kamenu se je spotaknil in tedaj je vselej glasno zaihtel. Ljudje so pa postajali, se suvali s komolci in kazali za njim s prstom ter vzdihavali: Kaj bo iz njega, kaj! Komaj da je shodil, ga že veže in goni orožnik! Oj, seme tako! Ne bo sadu, in če bo sad, bo njegov delež na vislicah...

Na Silvestra so padale te besede, kakor kameni na razbojnika, ki ga je vjelo ljudstvo, da ga na mestu sodi. Tisoč udarcev od zle gospodinje bi bila sladkost! Te besede pa so bile smrt, grenka smrt.

Ko sta dospela skozi vas na samotno cesto, ni bilo več ljudi. Besede so utihnile, migajoči prsti so izginili. Silvester se je skušal ohrabriti. Oči si je obrisal in pogledal predse v motno daljavo, po kateri je vtripalo nemirnih sončnih žarkov.

(Dalje prihodnjič.)

Pisana poljana

ZASNEŽENE JELKE

Mraz je, da človeku kar zastaja dih. Hladna modrina se sklanja nad srebrno pokrajino, na obzorju še rdi večerna zarja. Mir in pokoj je v gozdu, le tu in tam vztrepeče drevo, da se z njega usipajo beli dragulji.

Kdo moti to čarobno tišino, kdo je v tem mrazu zašel semkaj, česa išče v samotnem gozdu?

Po ledeni poti trudno koraka mladenič. S težavo premika noge, glavo globoko poveša. Njegove oči, dva črna oglja pa nemo pričata o vsem neznanskem hrepenenju, ki mu razganja grudi.

Silvestrov večer praznuje mesto. A ti blagi mladenič iščeš utehe v samoti. Kaj nimaš nikogar, ki bi ti delal družbo nocoj? Ali so ti ljubša drevesa in živalski svet, kot ljudje, ki nocoj z radostnim utripom pričakujejo novega leta.

Nikogar nima, siromak je. To izdaja trpka črta okrog njegovih usten. Morda v svoji nepokvarjeni duši želi gledati le lepo in dobro, zatorej se rajši zateka v naravo, da bi ne zadel zopet ob hudobijo ljudi.

Prišel je do treh jelk na jasi. Velikanska božična drevesa! Noben umetni nakit bi jih ne mogel ozaljšati tako krasno, kot jih je narava. Oh, ko bi znale te jelke govoriti. Potolažile bi mladeniča, pomirile bi ga, saj se je ravno tukaj pričela njegova največja sreča, osnula njegova največja nesreča.

Vsedel se je pod vejevje prve na mehki mah. Nič snega ni tu in kar nekakšna tainstvena toplota se mu preliva po udih. Kaj zato, če divja zunaj zima, če pa je srce noče priznati. Ono zahteva pomladi, cvetja, pesmi...

Da, pomlad je kraljevala takrat, ko je srečal njo, po kateri mu vene srce. Tudi takrat se je sprehajal po tem gozdu, vendar z mladeniško radostjo v srcu in ne z bolestno trpkostjo kot nocoj.

Ona pa je sedela pod jelko, pravtako kot on nocoj in zamaknjeno čitala. Nič ni čutila pomladnega vetriča, ki se je poigraval z njinimi kodri, nič ni videla, da se ji približuje mladenič. On pa ni mogel mimo nje. Prelepa je bila! Pred seboj ni videl ženske, temveč vilinsko bitje, oblečeno v nežno meglico.

Pozdravil jo je. Sanjavo je uprla vanj svoje oči, da se je nekoliko spomnil na spominčice ob potoku. Z zvonkim glasom mu je odzdravila.

Sedel je poleg nje, govoril in jo opazoval. Kaj kmalu je iz njenih bistrih besed spoznal njeno nrav. Zazdela se mu je najboljše žensko bitje na svetu.

Nikdar popreje še ni bil ljubil ženske. Tedaj pa je začutil v grudih neko sladko, nepoznano čustvo. Hotel bi bil, da bi trajal ta večer tisoč let...

Stemnilo se je, dekle je zaprla knjigo. Prijel jo je za roko in vprašal kako ji je ime.

»Olga«, je dahnila.

»Krasno ime imate, moje ni tako lepo. Dušan mi je ime.«

»O, meni silno ugaja«, je dejala.

Sklonil se je k nji, da ji je vonjal lase in jo hotel poljubiti. Tedaj pa sta pripolzeli po njenih rožnatih licih dve debeli solzi, kakor dva žlahtna bisera.

»Še nikdar me moški ni poljubil«, se je branila. A njene trepetajoče ustnice so izdajale brezmejno hrepenenje.

Dušan se ni mogel več premagovati. Poljubil jo je vroče, kot poljublja le mlada ljubezen. Njene prsi so se lahno dvigale in padale. Nežno glavico je naslonila na njegovo ramo.

Že davno je nebo prižgalo zvezde in luna je zvedavo gledala na dva človeka, ki sta se znašla. Potihnil je ptičji spev; iz daljave je udarjala na uho glasba.

Odpravila sta se proti domu.

»Dušan, povej mi, ali je vse to pravljica, ali je res?«

Srce mu je presunila silna bolečina. Po dolgih letih, polnih bojev in krvi, ko je moral gledati podlost in umazanost ljudi, je sedaj nenadoma srečal bitje, ki še veruje v pravljice!

Nista se mogla ločiti; vzel bi jo bil najrajši s seboj in jo nosil na svojem srcu vse dni življenja. Toda ni ji hotel kratiti spanja. Še ko je izginila za vrtnimi vrati med drevjem, je pošiljal poljube za njo.

Od tedaj ni minil niti en večer, da bi jo ne bil videl. Misel na njo ga je bodrila pri delu, veselje, da jo bo zvečer spet videl, mu je dajalo vzpona.

O, koliko bajne lepote je bil doživel v tistem maju. Vsenaokrog samo cvetje in sonce, a v njegovi duši je domovala sreča, ki jo **premore podariti samo iskrena ljubezen.**

Prišlo je ognjeno poletje. Ob čarobnih večerih, ko so jima le kresnice in zvezdice osvetljevale temno pot, sta želela le eno: da bi smela za vedno biti skupaj. Toda vedela sta oba, da ta sreča ne more trajati večno.

Vprašala ga je nekoč z drhtečim glasom, če jo bo vedno tako ljubil.

»Da te bom vedno ljubil, tega ni treba, da bi ti zatrjeval. Moje srce sem podaril tebi. Toda...«

»Toda?«

»Obljubiti ti ne morem ničesar«, je mukoma odvrnil.

Nič ni odvrnila, v njenih očeh ni bilo ne očitanja ne prošnje, le otožnost, da ga je v srce zabolelo.

S poljubi ji je posušil solze, ki so hipoma zalile njene lepe oči in jo bodril, naj zaupa usodi. Spremil jo je domov. Ko pa je zginila zopet med drevjem, tedaj je v njegovi duši zajokalo tako bridko. Slutil je namreč, da je ne bo videl več; da z njo beži od njega njegova pomlad, sonce in sreča...

*

Luna meče svoje srebrne žarke na jelke. Dušan se zdrzne. Saj se na njih iskre snežinke, kakor solze v Olginih očeh na zadnji večer. Hipoma vstane pred njim njena podoba. Dolge mesece že jo ni bil videl, a vendar ni minil ne dan ne noč, da bi ne bil mislil nanjo.

Zakaj je ni bilo ves ta čas na spregled. Ali je huda nanj? Saj ne more biti, razočaral je ni. — Le obljubiti ji ne more ničesar. Težko je poštenemu mladeniču delati obljube dekletu, ki mu je simbol vsega lepega. Saj ne ve, če jih bo mogel kdaj izpolniti. Brezdomec je. Ne ve, kam ga bo še gnal val življenja. Nikdar pa bi ne mogel prelomiti besede, ki bi jo dal njej, rajši bi videl, da ga krije hladna zemlja.

Odlomil je jelkovo vejico in jo pritisnil na svoj vročičen obraz. Snežinke so se stopile; na licu je začutil vlažnost kakor takrat, ko so padale nanj Olgine solze. V njem je vstala tako silna želja, da bi jo videl, četudi samo še enkrat; da bi ji povedal, kako hrepeneče jo kliče v snu.

Skoraj zbežal je po gozdu. Nič ni videl kod stopa. Pred seboj je videl le dvoje otožnih oči. Morda tudi Olga trpi vsled hrepenenja po njem. Morda se prav sedaj iskre njene oči v solzah, porojenih iz neizpolnjene ljubezni.

Kmalu je ob hiši. Tiho, kakor tat se približa po vrtu njenemu oknu. Skozi priprte polknice ugleda njo. Pravkar je prižgala božično drevesce, da bi ob siju svečk pričakala novega leta. Sama, kakor je sam on.

Dušan rahlo potrka na okence in odide k hišnim vratom. Čaka precej časa, končno le zaškrtne ključ v ključavnici. Sirota je morda dolge mesece čakala večer za večerom, da bi prišel, zato sedaj niti najmanj ne dvomi, da bi to ne bil on.

»Olga!«

»Dušan!« Več ni mogla izreči. Zopet so zalile njene oči solze, tokrat solze veselja. Omahnila je v njegovo naročje in spet mislila, da se dogaja pravljica v tej srebrni noči.

»Vedela sem, da moraš priti. Čustva ne lažejo.«

»Nocoj je Silvestrov večer, Olga. Šel sem k najinim jelkam iskat utehe, pa sem še huje zahrepenel po tebi. Naj se zgodi kar hoče, četudi bi moral iz kamna klesati kruh zate, jaz ostanem vedno samo tvoj.

V peči živahno prasketa, lučke migljajo in dvoje src živahno utripa v radostnem svidenju in srečnem novem letu...

ZLOMLJENA ROČICA

Stari Hajman je s palico v roki bencal poleg konja. Noga mu je nerodno opletala, skrnina mu jo je čez zimo pošteno zdelala. Saj čudnega ni nič. Hajman nosi sedem križev. Marsikdo njegovih prijateljev že trohni, on pa še krepko drži za gruntarske vajeti. Ne da jih iz rok in jih ne da. Boštjanu, mlademu Hajmanu to sveda ni nič prav. Le kako? Kocjanova Rotija komaj čaka, da bi mogla gospodinjiti pri Hajmanu. Stari pa se ne da zriniti v kot. Vsako leto na zimo ti je kilav, da kar v tri gube hodi, na pomlad pa se zravna, kakor, da mu je vso zimo sneg tiščal na vrat. Vse tegobe ga minejo.

»Sprezite oče«, ga je že nekaj let sem Boštjan vsako zimo nagovarjal. »Stari ste, naj pride mlada k hiši.«

»Kaj, star? Z deklo kar orjemo. Kar počakaj, ko sem bil toliko star kot ti, na žensko še mislil nisem.«

In Boštjan je požrl jezo in se vrgel v delo. Skoraj da se ni pretegnil. Stari se je sicer povsod silil, naredil je pa komaj za otroka. Dekla je pa dekla. Ne dela na svojem.

Kocjanova Rotija je vsako zimo znova upala, toda še vsako pomlad je njeno upanje umrlo.

»Prekvati dedec«, se je jezila na tihem. To pomlad jo je prav pogrelo.

»Šleva si, da ti povem. Zanori! Stari zato svojo tišči, ker nobene ne rečeš. Postavi se. Tovariši, tvojih let so že gospodarji. Poglej Žnidarjevega. Že otroka ima. Ti si pa kakor tele. Šleva!«

Boštjan je kar zijal, kaj takega! Kocjanova Rotija pa taka. Vse doslej je bila z njim, zdaj mu pa take grmi.

Malo manj, da se nista pošteno sporekla.

Zdajle Boštjan misli na Rotijine besede. Saj na zadnje ima prav, zlomka. Žnidarjev gospodari po svoje. Polajnarjev tudi, še Svečanov je začel. Oče se pa ne dajo. Kako so že rekli to zimo? Ti meni luč, jaz tebi ključ.

Hudimana, potlej mislijo držati do zadnje ure.

Boštjan ogleduje očeta kako benca ob palici. Z levo nogo opletajo, kakor da ni njihova. Za klobukom jim čepi račji krivček. Kar fantovski so, se utrinja Boštjanu. Hrbta so še ravnega, zima se jim nič ne pozna.

»Hovt«, zavpije Boštjan.

Oče se zasučejo in namršijo obrvi.

»Kaj hočeš? Saj gre prav.«

Boštjan nič ne reče, le še močneje, se oklene ročic.

Na ozarah obračata. Boštjan odnaša plug. Stari počaka, da sin z otko ostrga prst.

»Hi!«

Konj potegne, da štrange škripljejo.

»Globoko orji«, reče stari in s palico frcne kamen od sebe.

»Saj ne orjem prvič«, se Boštjanu zdi za malo.

Konj stopa mirno, Boštjan spet gloda Rotijine besede.

»Šleva«, mi je rekla.

»Saj sem. Staremu pustim vse veljati. Zato me vrti kakor otroka.«

Boštjana kuha jeza.

Oče mirno korakajo ob konju. Na ozarah spet obrneta.

»Oče, koraka pa niste trdnega, zgrabi za besedo Boštjan, ko je starega Hajmana zaneslo.

»Kaaaj? Ne česnaj.«

Lahko bi mi že prepisali. Sram me je pred drugimi. Žnidarjev, Boltarjev, Polajnarjev, Benkov, Svečanov vsi že sami gospodarijo, jaz se pa moram loviti za vami kakor otrok.«

Boštjan je govoril z ihto.

»Otrok. Saj si. Kar počakaj. Hajmanovi ne dajejo gruntov kar tako iz rok. Bi me rad videl že v kotu, a?«

Stari je ustavil konja in zasrepel v sina.

»Ni mi zato«, je izkolcal Boštjan.« Če boste pa še dolgo odlašali, bova šla pa oba v kot.«

»Saj si nor«, je vrgel Hajman in pognal konja.

Boštjan je trmasto buljil v ročice, ki so se dvigovale in padale. Zaklel se je, da hoče danes priti na jasno. Prst se je osipala na stran, iz prerezanih korenin je mezel sok.

Konj se je sam od sebe ustavil in se oddihoval. Lakotnice so mu burno utripale. Vroče je bilo.

Hajman se je naslonil na palico in čakal. Boštjan je strmel proti Storžiču, z očmi preskočil sedlo in potoval po Grintovcih.

Konj je spet pretegnil. Boštjana je vrglo.

»Kaj spiš, hudir?« je vzrojil stari. »Menda ti gre samo ženska po glavi. Kadar delaš, bodi pri delu. Ti si pa za grunt, ti pa ti. Komaj bi bilo, da bi jaz oral in ti vodil.«

»Kar zamenjajva«, je bil sin strupen. »Pri hiši sem tako samo za hlapca. Vseeno kaj počnem.«

Stari je planil pokonci.

»Ti ženska potuho daje, mrha. Če ti ni prav pa preberi.«

»Dolgo me ne bo treba prositi. Prav lahko se zgodi, da poberem svoje stvari in odidem. Vsaj zaslužil bom. Zdaj me je še v gostilno sram stopiti.«

Hajman je kar goltal. Kaj takega pa še ne. Od kod se je pa fant snel. Vsa leta je molčal, kakor da ne zna govoriti, zdaj ti pa take robi.

»Puntar zlodjevi!« je siknil.

»Prej bi moral biti in bi bilo boljše. Hovt, pram!«

Konj je potegnil, da je starega zaneslo.

»Me ne misliš končati«, je zatulil, zakaj noga ga je zabolela.«

»Pa glejte kako konj stopa, ali pa za ročice primite.«

Po Boštjanu je vse vrelo. Rotijine besede ne smejo veljati. Zdaj bo videl stari.

»Smrkovec vražji«, je Hajman vzdignil palico.

»Samo udarite, pri priči vam vse pustim. Zdaj mi je pa dosti tega opletanja.

Hajman je stopil na stran in od same jeze ni mogel do besede. Pram je klamal kar naprej. Boštjan se je trdo oprl na ročice.

»Bistahor — hi.«

Brazda je bila do ozar ravna. Stari je še kar stal.

Čez čas se je le odtrgalo iz njega.

»Pamž prekleti.«

Boštjan je že obrnil in jo rezal nazaj. Hajman se je ustopil pred konja in ga ustavil.

»Fant«, je pihal »ali misliš zares?«

»Hi«, je pognal sin, da je oče komaj od skočil. Potlej se je zagnal za plugom.

»Počakaj, smrkovec!«

Boštjan je ustavil.

»Kaj bi radi? Mi boste prepisali ali ne?« Boštjanov obraz je bil rdeč kakor prezrele češnje.

»Nikoli«, je zatulil starec.

»Takoo? Potlej naj hudič vzame ta grunt.«

Boštjan je s pestjo telebnil po ročici. Odletela je kakor trhla palica.

Konj je splašeno pretegnil. Plug je rinil iz brazde.

Mladi Hajmar se je obrnil proti meji in brez besede odšel. Na njivi so ostali stari Hajmar, pram in plug z odbito ročico.

Sin se ni obrnil.

Stari je prišel domov bled kakor pinjeno mleko. Boštjana ni bilo. Pram je moral okomatan v hlev.

Minca se je začudila, ko so oče vstopili.

»Sta že zorala? Kje je pa Boštjan.«

»Ni ga več treba, je grčal Hajmar. Pankrt hudičevi.«

Hči je videla, da se je nekaj zgodilo, le razumeti ni mogla kaj. Da bi se Boštjan očetu uprl, ji še na misel ni prišlo.

Taka šleva!

Pri južini so bili z deklo sami. Boštjana ni bilo. Boštjan je prišel ponoči pijan kakor klada, klel je po hiši in razgrajal, da se ga je bala še sestra. Oče ni rekel nobene besede.

Zjutraj je šel Boštjan na njivo s starim plugom. Vodila mu je Minca.

Ko je bila rž za komolc visoka, je Kocjanova Rotija prišla za ta mlado k Hajmanu

Plug z odlomljeno ročico tedaj še ni bil popravljen.

Karl Mauser.

Butalski policaj in Cefizelj

Bolj na ono stran leži vas, ki se ji pravi Butale. Butalci so gadje; tisto leto, ko sta bili dve kravi za en par, so se Butalci skregali s pametjo, pa so zmagali Butalci in ne pamet: takšni so.

V Butalah so imeli občinskega hlapca, ob delavnikih je goved pasel in lenobo, ob nedeljah pa si je na glavo poveznil kapo, ta kapa je bila rdeče obšita, v roke je vzel helebardo ali sulico in je bil policaj, strah vseh tolovajev.

O tem policaju je slišal tudi grozanski razbojnik Cefizelj, ki so pravili, da je že sedem ljudi zadušil in tri ženske. Pa je zasrbelo Cefizlja, da si gre ogledat policaja in je bilo tisto nedeljo, ko obhajajo v Butalah vsakoletno žegnanje in poboj, pa je šel v Butale in se nastavil policaju tik pod nos.

Policaj je rekel: »Hop, Cefizelj, te ž imam! Marš v luknjo! Imamo krojača, se mu pravi rabelj, ti bo vzel mero okro vratu.«

Cefizelj ni rekel ne bev ne mev in je šel s policajem. Pa prideta mimo peka.

»Oh«, je vzdihnil Cefizelj, »dokler š lahko požiram, en sam edin koruzni hle ček bi rad snedel, tako dobrih, pravijo, n peko nikjer nikoder kakor v Butalah.«

»Nu!« je pritrdil policaj. »Pri nas imamo masten gnoj, naša moka iz naše koruze je kakor zabeljena.«

In ker je bil pek za občinskega moža mu policaj ni maral odjesti dobička in je pustil Cefizlja v pekarijo in se je s helebardo ali sulico postavil pred vrata, da ga počaka. Čaka in čaka, pa ga ni bilo Cefizlja — šent je bil odšel pri zadnjih vratih in se niti ni poslovil. Policaj hud — krščen matiček — tako je bil hud, da je kar pljunil. Ali Cefizlja ni bilo in ga ni bilo in ni vse nič pomagalo.

Poteče teden, potečeta dva, pride tretja nedelja, pa je Cefizlja spet zasrbelo, da gre v Butale, in je šel in se nastavil policaju pod nos.

Hišni praznik - koline

Koline so za družino domač praznik, za gospodinjo pa samo dan napornega, prevdarnega in vestnega dela, da se s pridom in pravilno uporabi in shrani božji dar. Da vse dobro uspe, je treba pravočasno pripraviti dovolj posode, nabrušenih nožev, snažnih prtičev, dovolj soli in dišav, suhe špilje, če mogoče solitra in kolofonije. Zelo dobro služi tudi mesoreznica in strojček za izdelovanje klobas.

Dan pred zakolom pokladamo živali le tekočo hrano, da gre spraznjevanje črev hitreje od rok. Žival naj ne pride spehana pod nož. Zabosti jo moramo tako, da kri naglo in popolnoma odteče, kajti okrvavljeno meso se slabo drži. Zaklanemu prašiču ostrgamo ščetine, ali pa oderemo kožo s ščetinami vred, prej odrežemo glavo in noge. Ščetine lažje odstranimo, če potresemo kožo s stolčeno kolofonijo, oblijemo s kropom in strgamo z toplim nožem. Prašiču vzamemo najprej tolščno plast - špeh, ki ga razprostremo po snažni mizi, da se ohladi. Nato prerežemo prašiča čez trebuh in poberemo drobovje. Nato ločimo tanko črevesje od debelega, ga izperemo najprej v mrzli, nato v mlačni vodi, vroča ne sme biti, sicer se črева skrčijo. Tudi želodec spraznimo, operemo in potegnemo iz njega sluznico. Oprana črева denemo v škaf vode, ki smo ji dodali nekaj kisa, zrezane čebule in par zrn debelo zdrobljenega česna. Za klobase določeno debelo črevo razrežemo v kose ob ostrem rezilu noža, navpik zasajenega v dogo škafa. Posamezne kose lahko tudi zašpilimo na enem koncu. Tankemu črevesu odstranimo sluznico tako, da ga previdno potegamo čez ozko, tanko deščico. Tudi to črevesje namočimo v vodo, če ga nameravamo kmalu napolniti, sicer ga napihnemo in posušenega shranimo. Salo scvremo, mrenico, ki je vanjo zavito salo, t. zv. pečico, pa denemo v mrzlo vodo, ki odtegne iz nje kri, da je lepo bela. V pečico zavijemo pečenko, t. zv. ribo. Iz jeter previdno izrežemo žolčni mehur in izrastke. Porabiti jih moramo čim preje, ker rade postanejo kisle. Ne pozabimo mešati kri, tako dolgo, da se popolnoma ohladi. Kri vsebuje veliko redilnih snovi, zato jo vso porabimo za klobase krvavice ali za krvni pečenjak. Pljuča in srce skuhamo v obaro, ali pa jih porabimo za klobase. Ledvice prepražimo iz vranice napravimo zakuho za juho. Očiščeni mehur čimpreje napihnemo. Posušenega lahko uporabljamo namesto pergamentnega papirja, pri konzervnih steklenicah.

Razkosavanje prašiča. Najprej odsekamo stegna in plečeta, potem ga presekamo po sredi hrbta, nato odrežemo flam, presekamo čez sredo rebra in razdelimo hrbtišče v tri dele. Tako dobimo: dve gnjati, dva plečeta, dva kosa flama, dva kosa reber, dva kosa zarebernic in dva kosa hrbtišča, z ledvično pečenko. Iz hrbtišča lahko odločimo ribo, ki jo razrežemo in sveže pečemo zavito v pečico. Lahko jo zalijemo v mast. Pri mlajših nepitanih svinjah pustimo kožo na mesu. Tako meso ostane posebno sočno in okusno, ker ga varuje plast masti izsuševanja. Glavi izkrožimo oči, odrežemo spodno čeljust, izrežemo jezik in temeljito očistimo ušesa. Možgane denemo za nekaj časa v vodo, da izluži kri. Glavo lahko različno pripravimo. Dobra je kuhana s kislo repo, zeljem ali jabolčnim hrenom. Kuhano, dobro zmleto uporabijo tudi za klobase in nadev želodca. Večinoma pa glavo prekuhamo. Noge vlagamo za žolco, kuhamo v kisli juhi ali v obari, prekajene pa v ječmenčku.

Razsoljevanje. Med glavnimi vzroki, da se prekajena svinjina ne drži dobro, da ima oster okus, neprijeten vonj, da razpada pod nožem je ta, da marsikje meso solijo in vlagajo v kad, preden se je popolnoma ohladilo. Nikar torej ne solimo in ohlajajmo mesa v kadi že isti dan, ko smo klali. Tudi ne puščajmo kosov na kupu ali v kurjeni sobi. Najbolje je, če obesimo posamezne kose na mrzlem, zračnem kraju, ali jih v mrzli kleti položimo na tla, pogrjena s čistim prtom. Posoda v katero vlagamo, naj bo čista in ne sme puščati vode. Neporabne za razsoljevanje so kadi v katerih je bilo kislo zelje ali repa. Tudi nova hrastova posoda ni zato. Ne vpliva sicer na okus, pač na barvo mesa. Pripravna je kad s čepom pri dnu, da moremo odtočiti slanico. Mesa ne smemo soliti premalo, ker se spridi, pa tudi ne preveč, 4 dkg soli na kg mesa zadostuje. Meso mladih živali solimo manj. Soli, ki z njo odrgnemo meso, primešamo raznih dišav, nekaj solitra in sladkorja. Previdni moramo biti glede solitra. Dodajamo ga zato, ker obarva meso rdeče. Če ga pridenemo preveč, strdi površino in slanica ne more pronicati v notranjost kosa. Meso je kakor izsušeno. Sladkor omili okus solitra, dišave pa zboljšujejo okus mesa. Navadno vzamemo na 50 kg mesa 2 kg soli, 2 in pol kg solitra, 20 dkg sladkorja, dve žlici debelo zdrobljenega popra, nekaj brinjevih jagod, par glavic stolčenega česna in nekaj lavorjevih listov. Polovico pripravljene mešanice porabimo, da vsak kos posebej odrgnemo. Posebno skrbno gnjati in plečeta, zlasti ob kosti, ker v sklepu rada zastaja kri. Nasoljeno meso vlagamo prav na tesno v pripravljeno posodo. Vmes potresamo brinjeve jagode, poper in česen. Drugo polovico slanice kuhamo eno uro. Na 1 in pol kg soli vzamemo 3 do 4 l vode. Popolnoma shlajeno vlijemo na meso. Slanica mora meso pokrivati. Na vrh položimo križema par desk in nekoliko obtežimo. Kad z mesom naj stoji na hladnem, najbolje v zračni kleti. Med razsoljevanjem meso enkrat preložimo, vendar pustimo velike kose na dnu, le da jih obrnemo. Manjši kosi so dovolj razsoljeni v 8 do 10 dneh, srednji v treh tednih, gnjat pa če je velika v 6, manjša v 4 tednih. Premalo razsoljeno meso je sredi sivo, tako ni trpežno. Precej razširjen je drug način razsoljevanja, pri katerem ne polivamo mesa s kuhano slanico, ampak s sokom, ki se je natekel od mesa. Tako meso je še bolj okusno, toda dela imamo več z njim. Posamezne kose odrgnemo s soljo in dišavami. S to mešanico potrosimo tudi dno in posamezne kose, kar pa je ostalo potrosimo na vrh. Nato pustimo dva dni da se nabere slanica, ki jo pri čepu odtočimo in vsak dan polijemo čez meso. Tudi obtežimo ga in enkrat do dvakrat preložimo. Ko je godno, ga vzamemo iz razsoli, ga obrišemo in obesimo na prepih, da se osuši. Nikar ga ne polagajmo v vodo.

Prekajevanje. Razsoljeno meso lahko obesimo v dim ali pa na suh prepih, da se posuši. Prekajevanje dopolnuje razsoljevanje in daje mesu priljubljen okus. Pri prekajevanju obesimo večje kose niže, manjše više. Dim mora biti suh in ne več kot 15 stopinj topel. Če bi bil bolj vroč, bi se izcejala mast, meso bi postalo trdo in pusto. Ogenj naj samo tli, ne sme pa goreti s plamenom. Pripravno kurivo so bukove klade, pokrite s suhim žaganjem. Od časa do časa kadimo meso tudi z brinjevimi vejicami. Pod nobenim pogojem ne smemo kuriti s premogom. Pa tudi vlažna drva ali mokro žaganje ni primerno, ker proizvaja preveč vodnih par. Prekajevanje naj se vrši v presledkih in počasi, če hočemo dobro blago. Najbolje je, če prekajamo vsak drugi dan. Medtem prezračimo prekajevalnico, da se kosi ohlade. Ko na površju meso lepo zarumeni in je usehlo, je dovolj prekajeno. Iz dima vzete kose obesimo na suh, zračen hladen prostor. Dobro je če natresamo v zareze in razpoke paprike ali zmletega popra.

Klobase. Dobro narejene klobase so najboljša mesna konzerva. Meso za klobase, posebno za salame, naj bo suho in čvrsto, torej od starejših živali. Pri polnjenju je paziti, na enakomerno, tesno polnitev. Črevo mora biti čvrsto nadevano. Mehurčke sproti prebadamo z iglo, da more zrak ven. Včasih naletimo na puste, izsušene klobase, kakor da bi bile napolnjene z žagovino. Vzrok je prevroče prekajevanje in prevelik dodatek solitra. Najbolje je, če je meso nekoliko obležano, to velja posebno za salame. Le za klobase, ki jih hitro porabimo n. pr. za pečenice vzamemo toplo meso. Klobase ne postanejo žarke, če oberemo iz mesa vso mast predno ga zrežemo in jo nadomestimo s špehom, zrezanim na kocke grahove velikosti. Vzamemo tisto plast špeha, ki je ob koži, ker je tu špeh čvrstejši. Take klobase so tudi sočnejše, ker se pri kuhanju mast ne izceja. Pred polnitvijo spečemo malo nadeva, da ugotovimo, če smo pogodilo okus glede soli in dišav. Čutiti se mora nekoliko bolj slano, kakor želimo, ker se kasneje del soli izluži z vodo. Za nadev iz 7 in pol kg mesa in 1 in pol kg špeha vzamemo 25 dkg soli, 5 g popra, 2 glavici česna, pomešanega s pol l vode in če hočemo še 1 kg solitra. Za salame jemljemo poleg svinjskega mesa tudi čvrsto goveje meso, najboljša je gnjat ali pleče. Tudi tu oberemo vso tolščo z mesa, zato pa pridenemo špeh, zrezan, kot drobno koruzo. Meso zrežemo kot ajdovo zrno debelo. Na 8 kg svinjine, ali 6 kg svinjine in dva kilograma govedine vzamemo 2 kg špeha, 20 g soli, 1 g solitra, 1 žlico sladkorja, pol žlice popra in dve glavici česna. Tega zdrobimo z nožem, razmočimo v par žlicah vode in precedimo na meso. Mešamo dobre pol ure, vendar ne smemo mečkati z rokami. Potem prav na tesno napolnimo debelo volovsko črevo, nastale mehurčke prebadamo z iglo. Vsako salamo na obeh koncih trdno prevežemo in povijemo z vrvico. Za 1 do 2 dni jih obesimo na hladen prepih, nato jih prekajamo v mrzlem dimu, kakor klobase. Dobro osušene obesimo v hladno, suho, temno klet kjer dozore. Užitne so šele čez več mesecev. Dobro uspela salama je od zunaj suha, znotraj prijetno sočnata. Klobase pa obesimo pred prekajevanjem, za en, dva dni na suh hladen prostor, da se osušijo. Prekajamo počasi 2 in pol dneva s popolnoma mrzlim dimom. V krajih kjer je zrak suh zadostuje, če imamo klobase v dimu le do 5 ur in jih potem sušimo na zraku. Sušili bi jih lahko brez prekajevanja, a v krajih z vlažnim podnebjem se to ne obnese. Med prekajevanjem je treba klobase enkrat obrniti, da se enakomerno povoje.

Shranjevanje mesa in klobas. Mnogo preglavic dela gospodinji shranjevanje mesa, ker je težko dobiti primeren prostor, ki bi ustrezal vsem zahtevam. Meso mora biti zavarovano pred mesno muho, ne sme se izsušiti, pa tudi ne splesniti ali postati žarko. Primerna shramba je suha zračna klet. Za nič so podstrešne shrambe, ki so poleti tako vroče, da se izceja mast. Kose zavijemo lahko v časopisni papir, jih trdno prevežemo in obesimo. Tako zavite kose lahko hranimo med prosejanim bukovim pepelom v zaboju. Kose ne smejo dotikati. Meso ki ga nameravamo shraniti v masti, umijemo preje s kropom v vroči vodi, nakar ga v peči ali v štedilniku na pekači posušimo. Vlagati smemo le popolnoma ohlajeno meso, torej šele drugi ali tretji dan. V dežo, kamor hočemo vložiti meso, nalijemo za dva prsta masti in ko se je strdila, vlagamo posamezne kose, ki se ne smejo dotikati drug drugega. Vse kotičke in praznine moramo skrbno zaliti z mastjo, sicer bi se pojavil plesen. Klobase, ki jih nameravamo vložiti v mast, ne smemo predolgo sušiti. Ko se ž po enem tednu od zunaj suhe, jih umijemo in posušimo v pečiti kakor meso. Ko je vsakar smo nameravali shraniti, vloženo, zalijemo po vrhu z gosto tekočo mastjo, ki mora izpolniti vse špranje. Kakor jemljemo meso ali klobase iz masti, naložimo v kozice in postavimo v peč, da se odceди vsa mast. Potem mast odlijemo in porabimo v kuhinji.

Jezik brez „F"

Kateri neki? To je znano, da Rimljani in morda tudi Grki niso imeli glasov c, z, s. In to je tudi znano, da Francozi in Italijani nimajo glasu h in, da jim je skoraj nemogoče dopovedati, kako se izgovarja naša »hiša« ali »hrib«. Vsi vemo, da Nemci nimajo glasu -ž-. Zato je razumljivo, da so naša imena Žirovnica, Domžale, Žiri, Žabnica, Žitara vas, Brežice itd. postala »Scheraunitz«, »Domschale«, »Sairach«, »Safnitz«, »Sittersdorf«, »Friesach« itd. in naš Užnik — »Uschnig«, naš Živ — »Schiw«, in naš Star mož — »Starmosch«, naš Zalokar — »Saloker«, Zalar — »Saler«.

To nam je torej znano. Ampak, da je kak jezik brez -f-? Da, naš slovenski jezik in vsi drugi slovanski jeziki.

No, pa ni čisto tako, kot je v naslovu napisano. Pa saj naslov mnogokrat kaj drugega trdi, kot pa članek pod njim. Ampak z eno samo omejitvijo pa zgornja trditev drži: Slovenščina nima glasu -f- razen v besedah, ki posnemajo naravne glasove, slovničar bi rekel, v besedah, ki so nastale enomatopoetično.

Take besede so: Frfotati, frfra, frfrav, frčati, fofotati, frklja, fucati, ficek, fej, goflja, čofotati, klofniti, klofuta...

Vse druge besede, v katerih je -f-, so tujega izvora, učene zlasti iz latinskega in grškega jezika, med ljudstvom udomačene pa zlasti iz italijanščine in nemščine: Faktor, februar, fant, škof, fazan, fotograf, fizika, filozofija, fasada, finance, fara, škaf, figa, fižol, farovž...

V slovenskih besednih deblih torej -f-a ni (z zgorajšnjo omejitvijo). Prav tako v drugih slovanskih jezikih. Grščina, romanski jeziki ga pa imajo. Jezikoslovci so dognali zakone po katerih je do tega stanja prišlo. Glasovi p, b in h, starega indoevropskega jezika, matere vseh jezikov v Evropi pa tja do Indije, so se v slovanskih jezikih razvili tako, da so vsi dali p ali b. V drugih jezikih pa so dali deloma tudi f. Samo nekaj primerov: poln, lat. plenus, v nem. voll; berem, lat. fero (nosim) gr. phero (nosim); pluti (plovem), lat. plavia (dež), nem. Flut (poplava); pod, lat. pedis (noga), gr. podos (noga), nem. Fuß (noga); brat, lat. frater, nem. Bruder; bukev, lat. fagus, nem. Buche; brod, nem. Furt.

Da je Slovenec nekako sovražnik -f-, Nemec pa ga nasprotno ljubi, kaže tudi dejstvo, da so od Rimljanov prevzeli besede kakor pavo, confirmatio, piper... dobile v slovenščini obliko pav, birma, poper..., v nemščini pa Pfau, Firmung, Pfeffer. — Po istih zakonih je Nemec ponaredil slovenska krajevna imena: Bistrica, Bela, Breže, Borovlje, Ljubno, Žabnica, Trebno, Bovec, Bolca, Bled... v: Feistritz, Vellach, Friesach, Ferlach, Laufen, Satnitz, Treffen, Flitsch, Veldes... Nasprotno pa je Slovenec besede, ki si jih je izposodil od Nemcev prenaredil po svoje: Fackel — baklja, Vater — boter, Pfane — ponev, fasten — post, Feile — pila, Pfennig — penez, Pfunce — punca, Forst — borst, Falte — bavt, fromm — brumen... ali italijansko besedo forkaccio — pogača.

V davnini je Slovenec torej le težko prenesel -f-. Celo v imenah ga je spreminjal (Štefan — Steben, Štepanja vas). Zdaj se pa zdi, da se je sprijaznil z njim, kajti v vseh besedah, ki si jih je od koga izposodil, ga pušča v miru.

Marsikaj najdemo v slovenskih narečjih, česar v književni slovenščini ni. Dobro znan je primer z ü-jem, ki ga v knjižni slovenščini ni, pač pa v ribniškem in prekmurskem narečju. Prav tako je tudi z f-om.

V štajerskem narečju se vsak »v« pred nezvenečimi soglasniki ali na koncu besede izgovarja kot »f«. Vprašati — fprašati, vkleniti — fkleniti, v petek — fpetek, ovca —ofca, vrvca — vrfca, včeraj — fčera, gotov — gotof, očetov — očetof...

Prav isto pa dela Gorjanec včasih z -b- ali -p-: za bob pravi bof, za golob, zob, slab, drobtina pravi včasih govof, zof, svaf, droftina. Kofce namesto Klopce so pa prišle celo na zemljevide. V nekaterih primerih pa se zdi, da te spremembe ni izpeljal do konca, to je, iz p še ni nastal f, ampak šele v: lepši — lavš, pšenica — všenica pšeno — všeno.

Za dobro voljo

Na meji primejo človeka, ki je potoval s svojo ženo, a je imel potni list izstavljen samo za sebe.

»Ali lahko dokažete, da je vaša žena?« vpraša obmejni policist.

»Če mi lahko dokažete, da ni moja žena, vam plačam, kolikor hočete.«

*

»Eno leto si že srečno poročen s svojo ženo.«

»Da, ona je srečna, jaz sem pa poročen.«

»Ljudje dandanes tako slabo pazijo n[illegible] svoje zdravje. Ni čudno, če tako mladi p[illegible] mrjejo. Če vidiš kje starega človeka, [illegible] prav gotovo še iz prejšnjih časov.«

*

»Torej, vaše dolgove sem plačal, gospo[illegible] Brkonja. Ali vam leži še kaj na srcu? K[illegible] spovejte se mi, predno slavimo zaroko[illegible] mojo hčerko.«

»Hm, da..., od moje prve žene še nis[illegible] ločen.«

*

»France, kuharica je prismodila pečen[illegible] Rekla je, da se boš mogoče manj jezil, [illegible] dobiš dva poljubčka.«

»Da, kar k meni naj pride.«

BUTALSKI POLICAJ IN CEFIZELJ

(Nadaljevanje s 4. strani)

»Hop«, je rekel policaj, »ali te imar[illegible] Zdaj mi več ne uideš« in ga je prijel [illegible] rokav.

Cefizelj je prosil zamere: »Tujec sem«, [illegible] rekel, »deželan, pa sem zadnji pot zgre[illegible] od peka da vas nisem našel. Ali mi je bi[illegible] malo hudo!« — In je šel s policajem kak[illegible] jagnje za materjo.

Pa prideta mimo peka in Cefizelj se spomnil, da je lačen, in je lepo prosil policaj ga je spustil v pekarijo; mislil je: »Ti si zvit, jaz pa še bolj, to pot [illegible] ne uideš!« In se je postavil na zadnja vr[illegible] ta. In je čakal in čakal, pa ni dočakal, k[illegible] je Cefizelj to pot šel zbogom pri sredn[illegible] durih; in je bil policaj sila hud, malo [illegible] manjkalo da ni zaklel.

Potečejo trije tedni pa Cefizelj spet Butale in policaju pod nos.

»Hop«, je rekel policaj, »ali te imar[illegible] Jaz ti pokažem, kaj je butalski policaj, [illegible] mu boš uhajal!« In ga je prijel za roka[illegible]

Cefizelj je prosil zamere: »ni vas bilo pr[illegible] vrati«, je rekel, »pa sem vas iskal, kje st[illegible] do današnjega dne sem vas iskal in do te[illegible] ure«, in je šel z policajem in se ni n[illegible] branil.

Prideta mimo peka in si je Cefizelj sp[illegible] zmislil, da bi šel noter in si kupil koru[illegible] hlebček, in je milo prosil, da nikoli teg[illegible] Pa je rekel policaj: »Tiček ti, bi mi sp[illegible] rad ušel, kaj — pri tistih durih ne? Kje[illegible] mene ne bo. Ne boš, Jaka! Daj semk[illegible] groš, grem sam kupit koruzni hlebček, p[illegible] me ti čakaj tukajle!«

In je policaj šel in kupil in prišel naza[illegible] in ko je hotel Cefizlju dati hlebček ni bil[illegible] več Cefizlja in je bil policaj tako jezen, da je jezik pokazal za Cefizljem, in je še do[illegible] bro, da Cefizelj tega ni videl; zakaj Ce[illegible] zelj je bil grozanski ropar, ki so pravili, da je že sedem ljudi zadušil in pa tri ženske.

Za naše gospodarje

Kmet ob zatonu leta

Leto ima 365 dni. Kaj vse prinese teh 365 dni: vigred z nežnim kaljenjem in brstenjem, pozna vigred in rano poletje polno cvetja, poletje in jesen, ko vse zori in nam bogato žetev prinaša, končno pozna jesen in zimo — vse polagoma umira. narava je kakor otrpla, mrtva. Kako dolgo traja krasni čas zelenja in zorenja, kako dolgo traja zima, nikdar noče skopneti sneg! In vse to v času enega samega kratkega leta.

Kar kmet stalno opazuje med letom, kar mu nikdar ne izgine izpred oči, to je vsemogočnost božja. O tem je kmet tako uverjen, tako trdno prepričan, da pravi: »Če Bog hoče, tudi metlin ročaj ozeleni.«

Vzemi v roko grudo, kepo zemlje. Ogleduj to od vseh strani, od spodaj in zgoraj, od spredaj in zadaj in še po sredi. Če to kepo zemlje še bolj ogleduješ in preizkuješ, v ničemer ne sliči žitnemu zrnju ali krompirju ali pesi. Tudi nima ta kepa zemlje čudovitega vonja vrtnice ali šmarnice in tudi ne oblike ali prekrasne barve raznih orhidej ali kukavic in potočnic na travniku. Vendar pa srka in črpa vsak kalček, vsaka klica iz črne, rjave ali sive zemlje, obliko, barvo in lepoto, vonj, sladkobo in hranilnost.

Zemlja je namreč ona tajinstvena tvornica, kjer gre delo neprestano naprej, noč in dan. Neprestano se v tej tovarni prede in tke, kuha in destilira. Bog je položil v zemljo neizčrpno zakladnico, iz katere naj bi dobivali darove vsi ljudje, ki žive na zemlji in vsi rodovi, ki bodo živeli na zemlji vse do konca sveta.

Kmet čuti, sluti, vidi in doživlja blagoslov, ki prihaja od zgoraj, dnevno pri vsem svojem delu. Kmet ve, da je zapuščen, brez moči, ako ga zapusti Bog. Kmet tudi ve, da za njega tolikokrat napačno razlagani izrek: »Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal«, nima prave veljave. Saj mora kmet vedno znova doživljati, da je vsako njegovo, še tako naporno in s še tako veliko razumnostjo začeto in vršeno delo, brezuspešno, ako ne velja: toda delo in trud nam Bog blagoslovi.

V zemlji korenini ves up kmetov, toda rast daje nebo. To odvisnost od zgoraj kmet tudi rad priznava, saj pravi: »Pratiko in koledar naredi človek, toda vreme dela Bog.« Zastonj se trudi in orje kmet, ako Bog ne da svojega blagoslova.

Nobeden drug stan ni tako odvisen pri vsem svojem delu od Boga kakor kmet. On zna gnojiti, orati in sejati, toda vse to še ni nič. Žitno zrno, ki ga kmet poseje v zemljo, strohni; manj je sedaj vredno zrno, kakor pa je bilo preje. Kar se začenja dogajati sedaj, to se godi brez kmetovega vpliva, ker ne more bistveno tega dogajanja ne pospešiti in ne ovirati, brez moči more samo opazovati, kako uspeva ali pa tudi ne uspeva rast.

V mesto je namenjen kmet, da odda tam predpisano mu količino pšenice. Z njim gre čevljar, ki je napravil čevlje za prodajalnico čevljev. V zadrugi, kamor oddaja kmet svojo pšenico, najpreje zrnje stehtajo. Ali naj tehtnica mogoče pove tudi, ali je kmet marljivo oral in branal? Nikakor! Iz teže pšenice sklepa prevzetnik, kakšna je zemlja, na kateri je rastla pšenica in pa, kakšno vreme je bilo med rastjo. Nato gleda prevzetnik še zrno, ali je polno, debelo, ali suho, majhno, nagubano. Tudi tu ga ne zanimata prav nič delo in napor, ki ga je imel kmet pri pridelovanju pšenice, hoče vedeti le, če je sončna svetloba in toplota bila pravilno razdeljena na vse mesece rasti in je povzročila tako pravilno zoritev pšenice.

Končno mogoče prevzemnik pšenice pri zadrugi še preizkuša vonj pšenice. Ali hoče mogoče ugotoviti vonj znoja kmetovega dela, ki se drži pšeničnega zrnja? Ne, vonj mu le pove, kakšno je bilo vreme pri spravljanju pšenice, ali je sijalo sonce, ali pa je moral kmet delati med dežjem in viharjem. Čim slabše je bilo vreme pri spravljanju pšenice, čim večkrat je moral kmet obrniti snope, ali jih spet postaviti, ko mu jih je razmetal vihar, čim več dela je imel torej kmet, tem manjša je cena njegovim pridelkom.

Višine dohodkov kmetu ne določa samo njegovo delo, ampak prav posebej še žive naravne moči, ki mu služijo in za njega delajo. Narava kmetu ni samo mrtvo orodje, ki mu je v pomoč, narava odločilno sodeluje in vpliva na množino in kakovost pridelka.

Drugače je pri čevljarju. Tu prevzemnik oceni materijal, preceni delo, presodi, kakšni so šivi in da-li dobro držijo, ali je oblika čevljev pravilna. Od tega presojanja je odvisna cena čevljev, je odvisna višina odškodnine za delo. Tu nima ustvarjalna sila narave nobenega vpliva, tu je odločilna samo spretnost čevljarjevih rok.

Zato tudi kmet ne more reči tako, kakor mestni obrtnik: »Toliko in toliko ur sem delal, zato zahtevam sedaj tako in tako plačilo.« Kmet more samo reči: »Oral sem in sejal, naredil sem vse, kar je bilo v mojih močeh; ali bom zato dobil kakšno plačilo, ali bo to plačilo visoko in obilno ali pa nizko in skromno, o tem odloča nekdo, ki je nad menoj.

Ko preneha pek s peko kruha, ko kovač zvečer pogasi ogenj, ko odloži krojač šivanko, delo počiva do prihodnjega dne. V kmetijstvu pa tvorne sile nikdar ne mirujejo, nikoli ne počivajo. Seme kali in trava raste, pa naj kmet dela ali ponoči počiva. Zjutraj najde kmet večkrat tele v hlevu, kjer ga zvečer še ni bilo. Krava daje mleko po trudapolnem kmetovem celodnevnem delu in daje mleko zjutraj po okrepčujočem kmetovem spanju. In osvežujoči blagodejni dež, ki pride po dolgi suši, koristi setvi več, kakor najbolj naporno kmetovo delo.

Človek sicer danes proti naravnim silam že marsikaj, že mnogo premore, postal je mnogo manj odvisen od naravnih sil, ki jih zna že deloma uporabiti koristno za sebe. Če je bila preje v Evropi ali pa v delih Evrope lakota, je bilo težko pomagati. Pri današnjem prometu to ni več težava. Toda kljub temu je odvisnost kmeta od naravnih sil še vedno velika. Saj ne proizvaja sam, le predpogoje zato ustvarja: proizvaja pa narava z njegovo pomočjo. Ni vse odvisno od njegovega dela, mnogo, mogoče največ, je odvisno od naravnih sil, ki morejo njegovo delo podpirati ali pa tudi njegovo delo ovirati in podirati. Še vedno drži: Človek dela, Bog pa z neba rosi svoj blagoslov in daje rast.

Razni običaji še iz časov, ko so bili naši predniki pogani, kažejo, kako se je takrat kmetovalec še mnogo bolj kakor danes zavedal odvisnosti od višjih nepoznanih sil. Ti običaji so mnogokrat seveda polni praznoverja. Daroval je kmetovalec bogovom, ko je zasadil enostavni plug v zemljo, daroval je, ko je vrgel prvo seme v zorano njivo, daroval je, ko je njivo obsejal. Ko je naraščal mesec, je začenjal kmetovalec v onih davnih časih svoja dela, in je dela opuščal, ko je mesec pojemal. Ko je gnal v vigredi prvič čredo na pašo, je prosil blagoslova od bogov. Pustil je ob koncu žetve nekaj klasja na polju in jabolka na drevesu kot znak zahvale bogovom in naravnim močem, ki so mu pomagale delati, ko je on spal.

Če si zamislimo, kako brez varstva stoji na polju vse kmetovo bogastvo in ves njegov up, kako se nad tem bogastvom pne samo nebesni obok, moremo tudi razumeti, kako tesno je kmetu pri srcu, ko se bliža nevihta. Z vernim srcem poizkuša nato s sredstvi in načini, ki so jih uporabljali že davni dedi, da odvrne grozečo nevarnost.

V tem je velika razlika med kmetom in meščanom.

Kmet je šel z meščanom po polju. Govorila sta o tem, kakšna bo žetev. »Žetev bo taka, kakor jo bo Bog dal«, pravi kmet. Meščan mu v svoji namišljeni novodobni modrosti odgovori: »Seveda, tako govorite na deželi, kjer še verujete v Boga.« In kmet mu je rekel: »Nič čudnega, da vi meščani več ne verujete. Ves dan ne vidite neba, ko ste zakopani v raznih poslovnicah in pisarnah. Zato tudi Boga ne vidite več. Mi tu zunaj na deželi vidimo Stvarnika in njegova dela vsak dan znova. Ko pa bi enkrat tudi mi ne videli več Boga in njegovih del, bi bilo tudi z nami kmalu pri kraju.«

Do gotove mere si more sicer človek podrediti naravo in njene moči. Nekoč je rekel znani kemik v kmetijstvu J. Liebig, ki je prvi učil o potrebi hranilnih snovi v zemlji tole: »Vedno in v vseh časih je bila zemlja s svojo rodovitnostjo, s svojo plodnostjo, ki je odločala o dobrem in zlu med narodi na svetu.« To danes ne drži več popolnoma. Razvoj kulture, znanosti in tehnike je omogočil človeku, da je nasprotovanja in neugodnosti naravnih sil nekoliko ublažil. Močvirnate predele zemlje je osušil, suhe širne stepe in puščave je napravil plodne z namakanjem, zemljo je iztrgal morju. Mesta, vasi in cvetoče plodna polja se širijo tam, kjer preje še divje živali niso mogle živeti.

Toda kljub vsej tehniki, kljub naravnim silam, ki že služijo človeku, bo kmetovalec le vedno še zaupal na Boga, ki daje blagoslov njegovemu delu, rast njegovi setvi in množitev ter zdravje njegovi živini.

S temi mislimi sklepa kmet sedaj ob božiču staro leto, zahvaljuje se Bogu za vse, kar je dobrega v preteklem letu prejel. S temi mislimi pa tudi gre kmet, poln zaupanja, v novo leto in prosi Boga, naj začenja in blagoslavlja njegovo delo ter odvrne od njegovega doma vse nesreče.

Za svobodo zlato...

V našem koroškem kmetijstvu igra brez dvoma živinoreja, ali še bolj točno, govedoreja najbolj važno vlogo. Poljedeljstvo kot tako zlasti v sedanjih razmerah splošnega pomanjkanja hrane sicer ni manjšega pomena, vendar vsled razmeroma majhnega obsega ne more igrati tolike vloge. Poljedeljstvo je doma v ravnini, v naših hribovitih in planinskih krajih pa gre vsekakor živinoreji in prav posebno govedoreji prvo mesto.

Kako dobro se počuti naša živina celo leto na planinah, pa tudi ona doma na pašnikih. Svežega zraka in gibanja ima res dovolj. Toda kaj pa čez zimo, ko jo zapremo v hleve in privežemo k jaslim? Sena smo ji dovolj pripravili, da jo bomo lahko krmili, toda kako pa je z svežim zrakom in gibanjem? Na to pa često ne mislimo dovolj, kar je naši živini sploh, zlasti pa mladi, ki šele dorašča, lahko v veliko škodo. Vsako živo bitje, zlasti pa mlado, ki je še v rasti, rabi gibanja, mnogo prostega gibanja, da se more pravilno razvijati.

Le poglej malega otročička, kako leze po vseh štirih in se prekucuje ter miruje le, kadar spi. In potem otroci, ki so že nekoliko odrasli ter stoje čvrsteje na nogah, cel božji dan se pode okrog hiše in prevračajo kozolce, da zvečer kar popadajo kot snopi in zaspijo kakor ubiti. Čemu vendar vse to, zakaj vendar raje ne mirujejo? Ne morejo, ne utegnejo, rast zahteva gibanja, vsestranskega gibanja in narava jih sili k temu, na ne mirujejo, da se gibljejo in tako pravilno razvijajo. Narava sili k gibanju vsako živo bitje, zlasti pa mlado, ki je še v rasti. Ali si že kdaj ogledoval mlada teleta, kake norčije zganjajo, če jih spustiš po daljšem času zopet enkrat iz hleva? In celo starejše kravice in voliči ti skačejo in se vesele zlate svobode! Pa si že pomislil kedaj tudi, zakaj vse to kajti vsak zakaj ima svoj zato? Narava jih sili k temu, dragi prijatelj, narava jih sili, da se razgibajo in pretegnejo, ker je

Rotija

Povest

Spisal Karl Mauser

21

Pri zadrugi sta zavila proti avtobusni postaji. Ljudi ni bilo veliko. Dve ženski, ki jih Rotija ni poznala in pa Turk, ki se je s Tinetovcem takoj spustil v pogovor. Trgovino je imel in gostilno na Češnjici, pa je moral velikokrat po opravkih v Ljubljano.

»Kaj pa tebe žene v Ljubljano?« je Turk spraševal Tinetovca, ki je snel oprtnik in ga obesil na roko.

»Hlapca so mi hlodi podsuli pa grem gledat kako je z njim. V bolnici leži. To bo na eni, kajne?« bi se Tinetovec že v naprej rad podučil.

»Na eni, da. Prvo poslopje na levo roko, ko stopiš na vrt. Najbrž bo ležal kje spodaj. Kako si bil pa kaj zadovoljen s fantom? Slišal sem, da je bil ves drug kakor nekdaj.«

Tinetovcu je manjkalo samo tega vprašanja. Zdaj se mu je razvezal jezik, da je Rotija kar zardevala.

»Šment ti, da se je tako prenaredil. Jaz sem imel vselej sitnosti z njim v gostilni. Brž ko se je napil, že je iskal priložnost za tepež. Močan je pa bil potrkon.«

Tedaj je privozil avtobus. Tinetovec je predel oprtnik na drugo roko, Rotija pa je trdno stisnila za cekar. Koj ko se je avtobus ustavil sta vstopila. Šofer je še nekajkrat zahupal in odpeljali so se. Rotija je nekaj časa strahoma sedela in na vsakem ovinku se je morala loviti. Kako to gre! Prvič v svojem življenju se je peljala z avtom. Ni se mogla načuditi, kako je vse letelo mimo nje. Kar mežala je. Moj Bog, če bi se sedajle kam zaleteli, se je na vsakem klancu ustrašila.

Ko se je avtobus ustavil pred pošto v Selcah se kar ni mogla načuditi, kako so bili brž tu. Komaj je avto spet dobro zabrenčal že so bili v Dolenji vasi, se peljali čez bukovško polje, skoz Bukovico in Rotija sama ni vedela, kdaj se je avtobus ustavil pred kolodvorom. Do vlaka je bilo še dovolj časa.

Tinetovec se je zrinil naprej k blagajni in kupil vozni listek še za Rotijo.

»Zdaj ne potrebujem nič več in vlak bo brž tu«, je rekel skoraj nepočakano. »Kar na peron pojdiva.«

Rotija se ga je tiščala kakor otrok očeta. V roki je držala cekar in zdaj malo odgrnila prtič, da je pogledala, če se ni pušeljc morda preveč pomečkal. Med potjo se je bilo v avtobus nateplo ljudi, da vsi še sedeti niso mogli.

Vlak je že piskal. Rotija se je kar tresla od čudnega nemira. Črna pošast je s hrumom in ropotom menavala tračnice, zavore so cvilile.

»Zdaj pa kar brž za menoj«, je skoraj kriknil Tinetovec in se zagnal na stopnice. Rotija mu je bila koj zapetami. Prostora v vagonu je bilo še dovolj in lahko sta sedela pri oknu.

»Zgodaj bova v Ljubljani«, je rekel Tinetovec, ko je vlak potegnil in zaukal proti Retečam.

»K Tinetu, k Tinetu«, so pela kolesa na odprti progi.

»Saj bo ostal, saj bo ostal«, so votlo grmela skoz gozd.

Rotija je gledala skoz okno, pa ni nič videla. Mislila je samo na svidenje.

V Ljubljani bova šla še k maši v stolnico«, jo je zbudil Tinetovec. »Časa bova imela še na pretek. Obiski v bolnici so šele po kosilu.«

»Kaj smo že v Ljubljani?« je zazijala Rotija.

»Mimogrede bomo v Šiški. Glavni kolodvor potlej ni več daleč.«

»Zdaj se pa kar pripravi«, je vstal Tinetovec, ko je vlak odpuhal iz Šiške. Rotija se je držala za klop in lovila ravnotežje.

»Ljubljana, glavni kolodvor«, so kričali sprevodniki. Tinetovec in Rotija sta se že rinila iz vagona.

»Mene se drži, da se ne zgrešiva«, se je Tinetovec zarezal v gnečo. Rotija se je bala samo še za cekar in pušeljc v njem. Tako dolgo je že, kar je za Tineta zadnjega natrgala. Šele ko sta stopila na cesto, se je oddahnila. Zavila sta proti sodniji.

»Todle je nekoč sedel Tine«, je Tinetovec mignil z glavo proti sivemu zidovju z zamreženimi okni. Rotijo je kar mraz stresel.

»Križana gora, temno mora biti, ko so take mreže«, je gledala v podstrešni konec. Tinetovec je samo pokimal. Mislil je na fanta, ki ga je življenje tako preokrenilo.

Potlej sta šla čez tromostje in zavila v stolnico. Pri stranskem oltarju je ravno pristopil starikav gospod.

»Kar prav sva prišla«, je šepnil Tinetovec Rotiji in položil oprtnik na tla. Rotija pa cekarja ni dela iz rok.

Tako pobožno že dolgo ni bila pri maši. Gospod so se sicer počasi obračali, vendar se je Rotiji zdelo, da bo maše prehitro konec. Med prsti ji je ostalo še precej neprebranih jagod, ko so gospod že pokleknili na stopnico in molili pomašne molitve.

Tinetovec se je pobožno prekrižal in vrgel kovača v puščico. Tudi Rotija ni hotela zaostati. Za Tineta, da bi se bolj gotovo pozdravil, je želela v srcu.

Ura je bila komaj devet, ko sta se znašla pri Kolovratu. Pot človeka le utrudi in do dvanajstih je dolga. Tinetovec je naročil dva litra vina. Enega je pretočil v steklenico, ki jo je bil prav nalašč vzel s seboj. Črnina je videti dobra in jo bo Tine vesel.

Kruha nista kupovala. Ga je imel Tinetovec skoraj pol hleba s seboj. Ukazal je prinesti jetrca, ki si jih je Rotija zelo zaželela. Bila jih je vajena z Jamnika. Za Kroparje so jeterca kar narodna jed. Vsaj dvakrat na teden morajo priti na mizo, če je le količkaj mogoče.

»Podpri se, Rotija«, je silil Tinetovec s kruhom. »Odkolehaj ga, pošteno zagozdo pa podrobi. Od same vode ne boš sita. Po Ljubljani hoditi ni šala. Noge se naveličajo kamna in lakota te kar goni iz oštarije v oštarijo. Sem že večkrat poskusil.«

Rotiji ni bilo treba preveč prigovarjati. Obema je jed dobro teknila, posebej še, ker sta jo sproti oplakovala z vinom. Črnina je bila sicer malo grenka in srhka, toda na jeterca je pravšno padla.

to nujno potrebno vsakemu živemu bitju! Vidiš, tvoja dva voliča, s katerima orješ in voziš, pa sta kar mirna, tudi če ju spustiš svobodno po dvorišču. Seveda, saj delata, sta zunaj vsaki dan, pa se pretegneta, razgibata in navžijeta svežega zraka več kot dovolj. Zato pa jima ni treba zganjati nobenih posebnih norčij tedaj, ko ju pustiš slučajno popolnoma svobodna. Prav tako razumljivo pa je, da živina, priklenjena tedne in celo mesece nepretrgoma pri jaslih, skače in nori, če se ji slučajno posreči po dolgem času zopet enkrat dobiti vsaj nekoliko svobode.

Mladi živini je potrebno redno gibanje radi pravilnega razvoja in rasti. Koliko napak pri živini je samo posledica hleva in verige. Tudi starejša živina, tako n. pr. molzne krave, nujno rabi dovolj gibanja. Saj tudi tebi par dni počitka po trdem delu res kar dobro de. Toda če boš tedne in tedne lenaril v hiši, te bo kar nekam minil tek, nič krepkega se ne boš počutil in nič se ti ne bo prav hotelo več. Tudi odraslo bitje rabi redno gibanje, da mu vsi organi pravilno delujejo in da ne nastanejo nobene motnje pri presnavljanju v telesu.

Naša živina ima od spomladi do pozne jeseni brez dvoma gibanja dovolj. Kako pa je tozadevno pozimi? Ali ji tudi pozimi nudimo vedno dovolj zlate svobode, da se po mili volji pretegne in razgiba? Ne, v mnogih slučajih ne, če jo priklenemo k jaslim in jo celo napajamo kar v hlevu. In vendar živina mora imeti tudi tekom zime dovolj gibanja, da se pravilno razvija, dorašča in uspeva. In to je tisto, na kar hočemo danes opozoriti.

S pašo pozimi ni nič. Zato pa moramo imeti zlasti na naših živinorejskih kmetijah vedno nekje blizu hleva ograjeno tekališče, kamor spustimo živino vsaj za par ur redno vsak dan, da se po mili volji preskače, razgiba in pretegne. Nič ne stri, če nekoliko dežuje ali sneži. To živini ne bo prav nič škodovalo, ampak se bo še utrdila, da bo bolj odporna proti vsem različnim vremenskim spremembam. Pri živini, ki je tekom zime bila redno vsak dan po nekaj ur na tekališču, tudi ne bomo opazili nobenih motenj spomladi, ko jo zopet prestavimo na pašo. Če pa je živina skozi celo zimo nepretrgoma priklenjena k jaslim, se mora spomladi šele počasi zopet privaditi na prostost. Med tem pa nastanejo pri njej često motnje, četudi navadno le začasne, ki ji prav gotovo niso v korist.

Zanimivo je, kako vsakodnevno gibanje vpliva na mlečnost krav. Bobenčkov Janez v Hrastju je bil dober kmet. Štirinajst molznih krav mu je stalo v hlevu in prav lepo količino mleka je pošiljal dnevno v bližnje mesto. Pred leti si je uredil hlev, na koncu prostranega dvorišča pa je postavil dolgo korito, kamor je napustil vode in gonil živino po trikrat na dan tja napajat. Slično je imel urejeno tudi njegov sosed Matija, ki pa je nameraval postaviti nov hlev in je široko razlagal Janezu, da bo napeljal vodo kar v jasli, da mu ne bo treba več goniti živine iz hleva na vodo. Toda Janezu to ni ugajalo, češ, živina mora ven, da se razgiba itd. Pa Matija se ni dal ugnati in končno sta napravila poskus. Janez je sedem krav napajal slej ko prej pri koritu na dvorišču, ostalih 7 pa kar iz škafa v hlevu. Prvi teded ni bilo vidne razlike, naslednji teden pa so v hlevu napajane krave že dale štiri litre mleka manj, tretji teden devet in četrti teden že trinajst litrov manj. Pričel jih je zopet goniti napajat ven in po treh tednih so krave zopet dajale mleka kakor prej. Sedaj je imel Matija dovolj in ni več razmišljal o tem, da bi napeljal vodo v jasli. Hrastje pač leži v ravnini, kmetje so bolj poljedelci, paše ni in trikratna hoja na vodo h koritu na koncu dvorišča je bilo edino gibanje, ki ga je imela sicer izrazito hlevska živina.

Zima je zopet tu in sneg se že ponuja. Ne zaprimo naše živine v hlev in ne priklenimo jo na verigo za celo dolgo zimo. Gonimo jo napajat na bližnji potok, če je tudi nekoliko oddaljen, ker ji bo to le v korist. Če pa take prilike nimamo, napravimo čim bolj prostrano tekališče in puščajmo na njem našo živino vsak dan redno vsaj za nekaj ur. Nekaj prostora nekje tam v bližini hleva že lahko žrtvujemo v ta namen in napraviti potrebno ograjo nas končno tudi ne stane dosti ali pa nič. Naša pašna živina mora vsekakor tudi preko zime imeti prilike dovolj, da se pošteno razgiba in navžije svežega zraka. Privoščimo torej tudi njej več zlate svobode, o kateri se dandanes toliko govori, privoščimo jo ji v izobilju, saj nas to ne stane nič. Nekaj prostora bomo že pogrešili v to svrho, tistih par prekelj bo tudi zmogel vsak iz domačega gozda, no in par dni dela se tudi izplača. Redno vsakodnevno gibanje naše živine na prostem tudi preko zime je neobhodno potrebno in nam bo donašalo neverjetno dalekosežne koristi. Živina nam bo uspevala, da bo veselje, no in to je prav tisto, kar hočemo.

Gnoj in gnojenje

Zorenje gnoja

Nad petelinom na gnoju
le meščan se navdušuje . . .

Dosti smo se že menili o tem, kako važno je gnojišče, ki obstoja iz gnojne in gnojnične jame. Ugotovili smo, da gnojišče mora biti pri vsaki kmetiji, pri dobri kmetiji seveda tudi dobro gnojišče. Dokazali pa smo istočasno, da dobro gnojišče tudi more biti pri vsaki kmetiji. Kdor zmore in premore, naj si pač napravi betonsko gnojišče, kdor pa temu ni kos, pa naj si nemudoma in brez odlašanja uredi zasilno gnojišče, ki ne stane prav nič in za katero mu dejansko ni treba drugega kakor le nekoliko dobre volje. Povdarjamo ponovno, da brez dobrega gnojišča ni dobre kmetije. Kdor pa si kljub temu ne uredi gnojišča in zato nima dobre kmetije, naj se pač ne pritožuje, da mu kmetija ne donaša dovolj, ker je sam kriv temu. Grudnov Janez iz Brezovice pa bi takemu seveda zabrusil še vse kaj drugega in to opravičeno.

Prav! Toda urediti gnojišče, to še ni vse. S tem smo si šele ustvarili vse potrebne predpogoje, da moremo z gnojem pravilno ravnati ali pravilno gnojariti, kakor pravimo na kratko. Pravilno gnojariti pa moramo, ako hočemo res le dobro uležan in dozorel hlevski gnoj voziti na oranice in livade ter gnojiti v resnici koristonosno in ne le na videz, iz navade.

Da, da! Rekli smo že, da svež gnoj naravnost iz hleva preklicano malo zaleže za gnojarjenje na njivi in da često celo več škoduje kakor pa koristi. Svež gnoj iz hleva se mora najprej uležati, mora dozoreti, šele potem tudi res kaj izda za gnojenje. Gnoj pa bo pravilno dozorel le tedaj, če bomo z njim pravilno ravnali ves čas, od tedaj, ko ga spravimo iz hleva, pa dotlej, da ga razvozimo na njive in zaorjemo. Ta čas pa traja precej dolgo in zato nam je neobhodno potrebno urejeno gnojišče, ker le tu moremo pravilno gnojariti, kakor moramo, če hočemo dobiti dober gnoj.

Kako pa torej pravilno gnojarimo? Marsikdo bo mislil, da so Bog si ga vedi kakšni križi in težave s tem, koliko dela in sitnosti zopet, vendar temu ni tako. Cela zadeva je kar enostavna, le poglejmo!

Svež gnoj iz hleva vedno sproti spravimo na gnojišče, bodisi s samokolnico, bodisi z nosili ali kakorkoli že. Ko smo si uredili gnojišče in začnemo tja spravljati gnoj iz hleva, je gnojišče seveda prazno. Gnoja pa ne začnemo spravljati takoj na celo površino gnojišča, temveč le na polovico. In tu se nam že pokaže prednost dolgega in ozkega gnojišča, ker lahko začnemo spravljati tja gnoj po celi širini, vendar le do polovice dolžine.

Gnoj na gnojišču vedno sproti poravnamo, to se pravi razgrnemo enakomerno po celi površini gnojišča, ki smo jo začeli polniti. Saj to niti ne vzame dosti dela. Ko smo n. pr. zjutraj spravili ves gnoj iz hleva na gnojišče, pač skoči nekdo z vilami za par minut še tja, ter gnoj enakomerno razgrne in poravna. Več kot par minut po vsakokratnem izkidavanju ga to res ne bo zamudilo, vendar je prav teh par minut silno važnih, neizogibno potrebnih in jih moramo žrtvovati na vsak način. Če spravimo potem morda enkrat na dan na gnojišče tudi gnoj iz bolj oddaljenih svinjakov, ga moramo prav tako takoj enakomerno razgrniti po celi površini gnojišča, ki smo jo zasegli.

Kup gnoja bo pri opisanem načinu enakomerno rastel in rastel, seveda samo v višino ter bo vedno na vrhu prav iste mere, kakor na dnu. Če imamo n. pr. gnojišče dolgo 13 in široko 3 m ter smo začeli pravilno polniti polovico gnojišča, torej 3 m široko in 6 ½ m v dolžino, bo kup polagoma narastel 1 m pa tudi 2 m visoko, vendar bo na vrhu vedno enakomerno poravnan in prav tako 3 m širok, ter 6 ½ m dolg, kakor na dnu. Ali razumeš, Jožej? Ves kup, ki smo ga začeli, mora torej enakomerno rasti v višino in ves gnoj na vrhu biti vedno enakomerno razgrnjen po celi površini, to je vsa umetnost. In nekoliko umetnosti je res zraven. Vse štiri strani in zlasti ogle moraš namreč že dobro založiti, slično kakor če nakladaš voz sena, da se ti pozneje ne poderejo ali sesujejo. Posebne težave pa pri tem seveda ni nobene.

Tako gradimo to gnojno stavbo oziroma navažamo ali nanašamo sveži gnoj iz hleva na ta kup pol leta. Po poteku tega časa je prvi kup gotov, pa začnemo nanašati ali navažati gnoj iz hleva na isti način na drugo polovico gnojišča.

Gnojna stavba oziroma kup na prvi polovici gnojišča je torej gotov. Na vrhu še enkrat gnoj enakomerno razgrnemo po celi površini, morda tudi nekoliko razhodimo in s tem potlačimo, nato pa ga pustimo v miru nadaljnega pol leta, da se uleži in dozori. Šele potem bo ta gnoj res gnoj in ga bomo lahko porabili za gnojenje in to res uspešno ter izdatno gnojenje, ki bo tudi nekaj zeleglo. Leto dni bo torej star prvi in vsaj pol leta zadnji gnoj, ki smo ga spravili na gnojišče, predno ga bomo razvozili na njive in porabili za gnojenje.

Ojej, ojej! Kako so skočili vsi, Janez pa Tevž in Jenčej ter Tonej in drugi, ko smo prišli do tod. Sedaj si pa zavozil v slepo ulico in ne boš znal naprej, so si mislili. Toda redkobesedni Oreharjev Tonč, ki si je že pred vojno napravil zasilno gnojišče, na katerem sedaj že vsa leta res tudi vzorno gnojari, se jim je le pomilovalno nasmihal, češ, nič ne boste opravili, po nepotrebnem se razburjate, mi smo vse to že davno preboleli. Koracmanov Ivan je modro gledal predse, Grudnov Janez pa je napeto nekaj računal v svojih nabrisanih možganih.

Sicer pa so na prvi pogled imeli prav ti nedočakanci. Celo leto naj gnoj ostane na gnojišču, s čim pa bomo v tem času gnojili? Toda počasi, le počasi! Nič ne stri, če je še tako težka operacija, ki je nujno potrebna, samo da je res uspešna in da bolnik ozdravi. Prav tako je tudi v tem primeru. Ko bomo začeli pravilno gnojariti, res celo leto ne bomo imeli nobenega hlevskega gnoja za naše njive in jih bomo morali potolažiti s čim drugim, s kompostom, zelenim gnojem in z umetnimi gnojili. Toda to bo le prvo leto, samo eno leto.. Potem pa bomo imeli zopet redno vsakega pol leta dovolj res dobrega, starega, pravilno uležanega in zrelega hlevskega gnoja na razpolago. Operacija je na videz težka, toda nujno potrebna in če bi tvoje njive mogle govoriti, Tevž, bi ti povedale, da prav rade in z veseljem potrpe eno leto, eno samo leto, Tevž, samo da jih potem redno zalagaš z res dobrim, uležanim in zrelim gnojem. Lačne so namreč tvoje njive, Tevž, lačne, če tudi jih redno pitaš z neuležano steljo skoro naravnost izpod živine, češ, da jim gnojiš. Toda laž je to, laž! Svež gnoj izpod živine ni gnoj za njive, ampak za na gnojišče, da se uleži in dozori. Zato pa se ne boj operacije, temveč jo izvrši čim prej ter prični že vendar enkrat pravilno gnojariti, kajti od tega zavisi rodovitnost tvojih njiv in travnikov, od tega zavisi donosnost tvoje kmetije.

Jeli, Jančej, da je tale zadeva z gnojenjem končno le docela enostavna ter ne zahteva niti dosti dela in truda? Tod

(Nadaljevanje na 8. strani.

»Tineta bo gotovo vzdignila, ča ni preveč na koncu«, je bil kar dobre volje Tinetovec, ko je prišla natakarica in povedala račun. Rotiji ni nič pomagalo, da se je upirala, Tinetovec je plačal za oba.

Sončno dopoldne se je razpenjalo nad strehami, s stolnice je vabilo k deseti maši. Tudi pri frančiškanih je zvonilo.

»V šenklavžu je ob desetih maša z leviti«, je vedel povedati Tinetovec. »Dolga je, da ti noge zaspijo, če sediš v klopi.«

Na slepo srečo sta hodila po ulicah in se izmikala ljudem. Rotija je rekla, da bi šla raje kar po sredi ceste, toda Tinetovec je dobro poznal ljubljanske mestjane. Brž zavihnejo nos in kakšno reko.

»Da bi bila skoraj dvanajst«, je vzdihnila Rotija. Ni hotela potožiti, toda noge so jo bolele. Tole ljubljansko kamenje je docela drugače kakor prtovško. V prtovškem se človek oddahne.

Okrog Sv. Petra sta se potikala. Ko so se vzdramili zvonovi, je Tinetovec snel klobuk in potihem molil angelsko češčenje. Že zavoljo tega, ker gospoda še klobuka ne sname. Kar naprej čeljusta. Na Prtovču vsi molijo, ko se mežnar obesi na vrv.

Ko je odzvonilo, se je Tinetovec pokril, popravil oprtnik in zakoračil za tramvajem, ki je cvilil izza ovinka.

»Zdaj pa kar za mano, Rotija. Pa ne pozabi, da je Tine revež. Dobra bodi z njim. Saj ni slab fant.«

Črna gruča ljudi se je drenjala pri vratih. Rotija je stiskala cekar v roki in bala se je, da vsi okrog nje slišijo razbijanje njenega nemirnega srca. Čudno težak vonj je preplavil vse njene misli in tavala je za Tinetovcem kakor slepa.

PUŠELJC

»Koj tamle leži«, je pokazala sestra proti sobi na levi strani. »Prav na koncu je, v kotu.«

Tinetovec se je lepo zahvalil in se ustavil pred vrati z visokimi šipami iz mlečnega stekla.

»Korajžna bodi«, je bilo samemu precej tesno.

V sobi je ležal težek vonj po znoju, po izdihani sapi in zdravilih. Postelje so se vrstile na obeh straneh, zmučeni obrazi so zastrmeli v prišleca. Oči vseh so vročično zagorele pa koj spet ugasnile. Nista prava. V sleherni postelji je ležal človek, ki je imel nekje svojca in ga je pričakoval. Dolge so nedelje v bolnici, posebej še ako zunaj sije sonce. Skoz okna tiplje, boža odeja in bele roke, vabi in kliče, pa se ne moreš vzdigniti, saj še zadihneš komaj.

Rotija je z grozo opazovala čudne priprave. Tisti tamle ima na železo nategnjene noge, onile roko vso v nekakšnih žicah. Rotiji se je hotelo zvrteti v glavi.

»Moj Bog, če je Tine takle revež«, se je vsa stresla.

Šla sta skoz dolgo vrsto postelj, na vsaki postelji truden obraz, na koncu vsake postelje stol, ki je čakal. Rotija in Tinetovec sta bila med prvimi obiskovalci.

Tinetovec je napeto gledal na obe strani v kotu. Kateri bo pravi? oba imata povito glavo, nihče ne migne.

»Tamle leži«, je dihnila Rotija in Tinetovec je čutil, kako se ji trese roka s katero ga je zgrabila za ramo.

»Pa bo res menda«, je zmedeno zamomljal. »Kazno je, da spi. Kar k postelji stopiva.«

Bil je res Tine. Izpod obveze so gledale samo zaprte oči, nos in usta, ena noga je molela spod odeje in bila obtežena z utežjo.

Rotiji so se pri priči orosile oči. Sram jo je bilo pred Tinetovcem, toda morala je po robec. Da je takle revež! Nemara bo res umrl, ko nič ne odpre oči.«

»Tine«, je bolj izgoltal kakor spregovoril Tinetovec. Rotija se je v strahu sklonila naprej.

Ranjenec je odprl oči, nekaj časa zmedeno strmel, potlej se pa nasmehnil in še dosti močno dejal:

»Da sta vidva prišla! Kako sem vesel. In še ti, Rotija!«

Rotija ni vedela, ali je bilo v Tinetovem glasu več veselja ali več očitanja. Zavedla se je šele, ko je videla s kako težavo ranjenec vlači desnico izpod odeje.

»Saj ni tako hudo, vesta. Po glavi me je samo malo oplazilo. Le nogo mi je tako čudno zlomilo, da bom nemara šepast, pa nekaj reber mi je strlo. Hvala Bogu, da imam vsaj roke cele. Zdravniki pravijo, da se bom kmalu izlizal.«

Ponudil je roko Tinetovcu in Rotiji.

»Pa da si res ti prišla. Še misliti nisem upal«, se je smehljal Tine in kar ni hotel spustiti njene roke. »Mrzla si.«

Rotija ni mogla do besede. Čutila je solze na licih in kakor bi jih rada ustavila, jih ni mogla. Še venomer je v levici tiščala cekar, kakor da v njem nosi svojo dušo.

»Prav, da si prišla, prav. Dolgčas mi je bilo. K vsakemu kakšen pride, le k meni ni nobenega. No, danes pa kar dva.«

Tine ni prav vedel, kako bi govoril. Opazil je Rotijine solze in samemu je postalo težko. Bog ve zakaj je Rotija prav za prav prišla. Ali res zavoljo njega, ali pa le Tinetovcu ni upala odreči, če jo je povabil? Tine ni mogel uganiti.

Oba je rešil iz zadrege Tinetovec.

»Ali lahko vse ješ?« je pričel razvezovati oprtnik.

»Vse; želim si domačega kruha, ta tukaj nima pravega okusa. Malo je nemara tudi zrak kriv, da nimam teka, malo pa to kej jed ni v peči kuhana kakor sem bil vajen. Prtovški žganci bi me brž spravili po konci.«

Tinetovec je pričel izlagati. Pogačo, lepo kos suhega mesa, dve klobasi in steklenico črnega vina.

»Saj bi več prinesel, pa bi se ti skvarilo, ker je tudi Rotija nekaj napekla«, je omenil Tinetovec mimogrede. »Za nekaj časa boš imel potlej se pa morda spet kdo oglasi.«

Tine ga je komaj slišal. Uprl je oči v Rotijo, ki je zardela in v zadregi preklonila cekar.

»Jaz sem ti malo prinesla, vse boš lahko pojedel že danes«, je izjecljala. Nerodno ji je bilo, ker je bil pušeljc na vrhu in ga pred Tinetovcem ni mogla skriti.

»Nekaj rožmarina in roženkravta sem ti narezala, ker sem vedela, da v Ljubljani ni nobenega zelenja. Da boš imel za k postelji. Pravijo, da menda bolnim zelenje dobro dene«, je Rotija tjavdan mlatila besede.

»Pa srcu tudi«, bi Tinetovec neizmerno rad spravil pogovor v pravi tek.

Tinetove oči so sijale iz obvez, roka je tipala proti Rotiji, ki je gledala kam bi pušeljc vtaknila.

»Ali si ga prav meni prinesla?« je čudno zagrgral Tine in ujel Rotijino roko. Ni mu odmaknila. Čutila je kako je Tinetova roka vroča in kako se trese.

Pokimala je. Z besedo mu ni mogla odgovoriti.

(Dalje prihodnje leto.)

če stopaš skozi naše vasi in vasice, pa najdeš preklicano malo kmetij, kjer se res tudi pravilno gnojari. Zasilnega gnojišča zlepa ne najdeš nikjer, pač pa betonskih razmeroma že kar precej. Verjetno naši dobri kmetiči o zasilnem gnojišču doslej še niso slišali. Kdor je zmogel, si je bil napravil betonskega, kdor pa ni, je pač ostal brez njega. In to je prav tisto, kar ni prav. Če ne zmoreš betonskega gnojišča, bratec, si napravi pač zasilnega in to takoj brez odlašanja, ker bo prav tako dobro. In če smo s tem našim pisanjem dosegli samo to, da smo tudi našemu najbolj siromašnemu kmetiču pokazali pot in način, kako si lahko uredi gnojišče brez kakršnihkoli stroškov, smo že dosegli mnogo.

Toda gnojarenje, gnojarenje! Če tudi je to tako enostavno, vendar moramo ugotoviti, da se na večini naših gnojišč ne gnojari pravilno, oziroma da se ne gnojari sploh. Gnoj se pač vozi ali nosi iz hleva na gnojišče in odlaga v kupih vse vprek, kar tjavendan brez smisla in namena po celi površini gnojišča naenkrat. Toda veš kaj ti povem na uho, bratec? Če ne gnojariš pravilno, potem je bil ves denar za tvoje gnojišče v vodo vržen! Si razumel? Samo urejeno gnojišče ti nič ne pomaga. Na gnojišču m o r a š tudi pravilno gnojariti, razumeš bratec, m o r a š, saj prav v ta namen ti služi gnojišče in zato si ga tudi napravil! Ne bodi vendar kakor Španova Jera iz Mokriča, ki je vse potrebno za večerjo znosila skupaj, večerje pa potem ni kuhala. Če nisi doslej, pa daj vsaj poslej p r a v i l n o gnojariti, ker brez tega tudi iz najboljšega betonskega gnojišča ni gnoj nič vreden. Ne daj, da se mimoidoči norčujejo iz tebe in tvojega gnojišča, na katerem o kakem gnojarenju sploh ni govora! Gnojari pravilno, da se bodo vzgledovali nad tem in se bo donosnost tvoje kmetije dvignila do najvišje meje!

Rekli smo, da kup gnoja, ki smo ga zlagali na gnojišču pol leta, pustimo potem ležati docela pri miru še nadaljnega pol leta, da se uleži in dozori. Nobeno polivanje ali zalivanje z gnojnico ni potrebno. Pač pa ga lahko pokrijemo na vrhu s kakimi vejami, da ga kokoši ne razbrskujejo. Sicer so pa kokoši sploh velika nadloga na gnojišču, ker njihovo brskanje prav nič ne pospešuje zorenje gnoja, poleg tega pa še ponesnažijo vse okrog in okrog. Odganjati jih moramo vztrajno, da jih tako sčasoma odvadimo sploh zahajati tja. Andrejčev Janez iz Tatinca je obsodil na smrt svojega petelina samo zato, ker se ni in ni mogel odvaditi voditi svojih kokoši na gnojišče. Še bolje pa jo je izmislil Harišov iz Ilovke. Imel je zelo pametnega psa Sultana, ki se ni zmenil za kokoši. Pa ga je navadil, da se je zakadil med kurjo svojat in jo prepodil, kakor hitro se je približala gnojišču. Saj se da, vse se da, le dobre volje je treba, kajneda Jančej! Kak mestni potegon se že lahko navdušuje nad tropo kokoši na razbrskanem kupu gnoja ob hlevu, toda kmet le jezno rentači nad njo.

Na gnojišču in okoli njega morata vladati snaga in red. Zato pa proč s kokošmi z gnojišča, na katerem res pravilno gnojari, samokolnico ali nosila pa postavi nekam ob hlevski zid, prav tako pospravi v kraj tudi vile in drugo. Odtok gnojnice mora biti v redu in jama za gnojnico ne sme nikdar pretekati. Po kupu gnoja pri hlevu boš pravilno presodil gospodarja, pravi že star pregovor, ki drži, preklicano drži. Zato pa gnojari na tvojem gnojišču pravilno, izpraznuj pravočasno gnojnično jamo ter skrbi za snago in red na gnojišču in okoli njega, ker bo to le tebi v čast in korist.

Tako je torej s tem gnojarjenjem! Sicer to še ni vse, vendar naj bo za danes dovolj. Prihodnjič pa se bomo pomenili še o tem, kako odvažati uležan in dozorel gnoj z gnojišča in kako gnojiti z njim.

Tenč

NAGRADNA KRIŽANKA

B e s e d e p o m e n i j o: v o d o r a v n o: 2 morska žival; 5 del cerkve; 8 vprežna živina; 9 prevozno sredstvo; 11 pokrajina na Koroškem; 12 zadnji v letu; 14 mična žuželka, prepeva posebno ob trgatvi; 16 pokrajina v Aziji; 18 kmečki koledar; 19 svetnik, ki obdaruje pridne otroke; 20. časovna doba; 21. posoda; 24. nočni ptič; 25 kislo vino, ki ga pridelajo na Dolenjskem; 28 darilo; 29. hude sanje; 31 del obraza; 32 jeza; 34 poslanec; 35 kratica za konjsko silo; 36 vodna rastlina; 37 prva žena; 38 padavina; 40 glavar družine; 41 nasprotno od ima; 43 reka v Rusiji; 45 predlog; 47 sv. pisemska oseba; 49 kratica za ta teden; 50 del stavbe; 52 velikan, ki ga je premagal Martin Krpan (povest Franca Levstika); 54 predlog; 56 druga beseda za priročen; 60 potrebuje šivilja; 63 del posode; 64 tuja beseda za okus; 65 bajno bitje starih Slovanov; 66 določena doba; 67 predlog; 68. pritrdilo; 69 del voza; 70 vodopad; 71 roditeljica; 72 up (množina); 74 evropsko gorovje; 76 dekliško ime; 77 zaključna beseda v očenašu; 78 se pretaka po žilah; 79 koroško pritrdilo. — N a v p i č n o: 1 elementarna nezgoda (tresljaj zemlje); 2 žensko ime; 3 moško ime; 4 kovina; 5 oblačilo; 6 srbska beseda za bojevnika; 7 nevaren zločinec; 9 golazen (še ne razvita); 11 užiten vrtni sadež; 13 lepo barvan nebesni pojav po dežju; 14 del telesa; 15 risarska potrebščina; 17 žensko ime (slovanska beseda za Hedviko); 20 angleško moško ime; 22 član družine; 23 slov. pesnik (ime in priimek); 24 kratica za svojeročno; 26 isto 35 vodoravno; 27 glej sliko!; 28 stari oče; 30 star rimski denar, tudi igralna karta; 34 kratica za lansko leto; 33 število; 39 kraj na Koroškem; 40 gora v Karavankah; 42 pokrajina na Češkem; 43 osebni zaimek; 44 oblika pomožnega glagola; 45 kratica za doktorja; 46 prislov; 48 evropska država; 49 nasprotno od mehek; 51 isto kot 28 vodoravno; 53 predplačilo; 55 domača žival; 57 tekočina; 58 žensko krstno ime; 59 predlog; 60 vstavi: n, š; 61 členica; 62 del trupla; 73 dva enaka samoglasnika; 75 kratica za polni naslov.

*

KAKO BOMO REŠILI UGANKE?

Rešitev križanke je pač enostavna in vsem dobro znana. Nekoliko težje bo z notami. Tu ni treba peti ali igrati, kot bo kdo na prvi pogled mislil. Vzemite v roko ravnilo, položite ga navpično ob notnem črtovju ter izbirajte note (veljajo le četrtinke, to je, polne note z »repkom«) od leve na desno, natančno po vrstnem redu, kot so napisane. Ko najdete prvo četrtinko poglejte, katero črko pomeni. (To vam pove črka na desni strani risbe). Črko nato napišite na papir in poiščite prihodnjo četrtinko. Tako delajte do konca. Druge note in znaki naj vas ne motijo. Ko ste rešili prvi del risbe, se z isto vnemo lotite drugega dela. Rešitev je prav lahka in enostavna.

Rešitev križanke in not nam pošljite vsaj do 20. jan. 1947. Kdor bo obe uganke pravilno rešil, bo pripuščen k žrebanju. Med izžrebane bomo razdelili pet lepih nagrad.

Sedaj pa le na delo! Rešitve pošljite na naslov: Uredništvo »Koroške kronike« Celovec, Völkermarkter Ring 25/I. V levi kot zalepke napišite »Nagradna križanka II.«

ZA ŠALO

O CIGARAH

»Ti pa kadiš prostozidarske cigare!

»Kako to?«

»Tako smrdljive cigare kadijo zidarji le na prostem.«

PRI SPOVEDI

»Za vsak greh se boste morali v grobu enkrat obrniti.«

Grešnik: »Ali bom potem v nebesih ventilator?«

*

Kozlarjevi so povabili na večerjo Srakarja. Zunaj lije kakor iz škafa.

»Veš kaj«, pravi Kozlar, »pri tem vremenu se lahko do smrti prehladiš. Kar pri nas boš prenočil.«

Srakar prav rad sprejme povabilo. Nenadoma pa ga nikjer ni več videti. Zaman ga iščejo po vsej hiši. Šele čez eno uro se pojavi ves moker in premražen.

»Kje pa si bil, za božjo voljo?« zakliče Kozlar.

»Doma sem bil. Po nočno srajco in zobno krtačko sem šel.«

*

Janezek je v šoli zelo nepazljiv. Učitelj ga vpraša, če se ne počuti dobro.

»Ne«, pravi Janezek, »prav nič dobro, se ne počutim.«

Učitelj: »Kje pa se počutiš slabo?«

»Kje? Tukaj v šoli.«

Koroška narodna

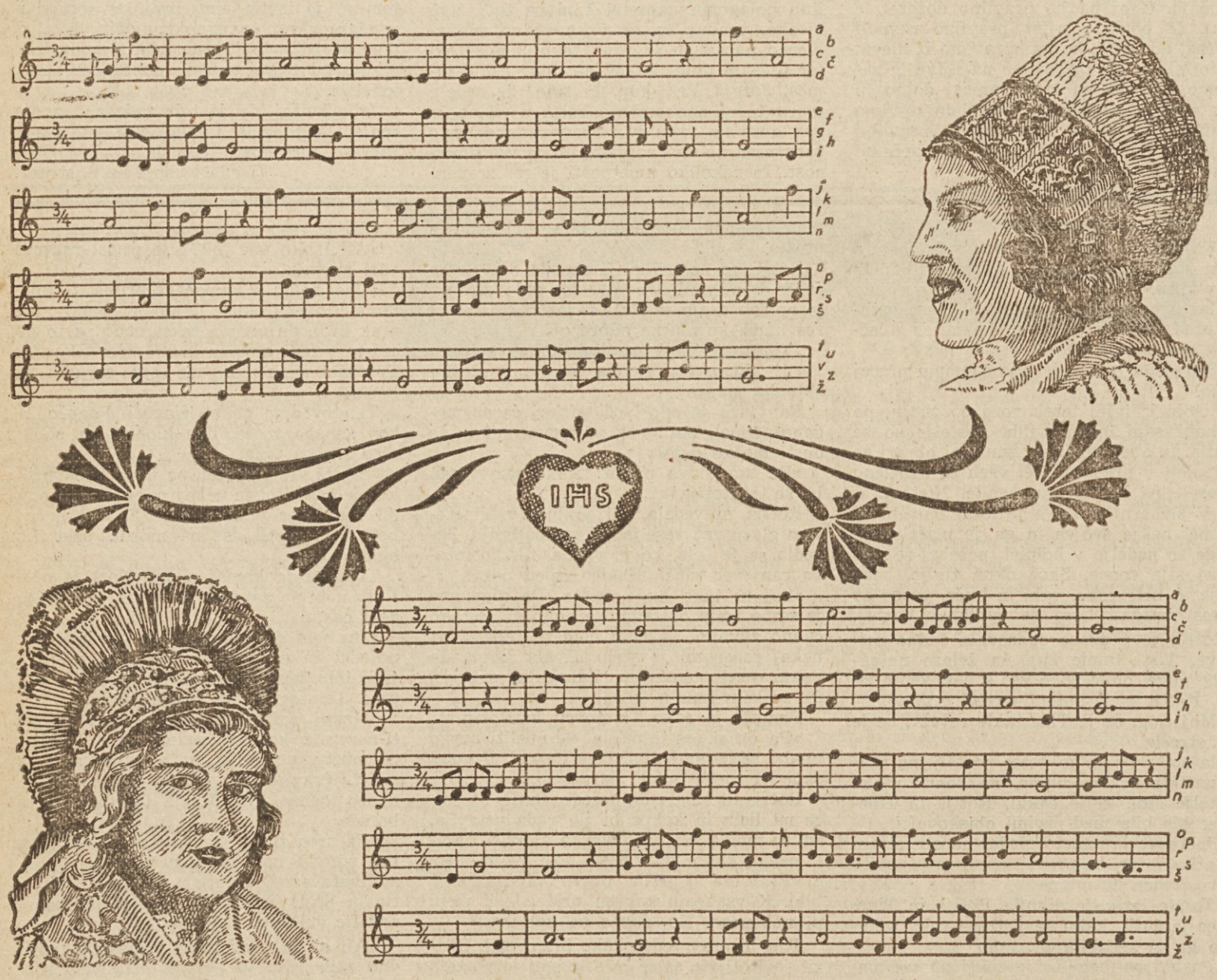

»Koroška kronika« izhaja tedensko vsak petek in stane dostavljena po pošti ali raznašalcu 90 grošev mesečno. Naročnino je treba plačati v naprej. — List izdaja Britanska obveščevalna služba. Uredništvo in uprava lista Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 2001. Rokopisi se ne vračajo.

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana